

Subject Area
Educational Sciences

Year: 2022
Vol: 8 Issue: 101
PP: 2622-2640

Arrival
26 June 2022

Published
31 August 2022
Article ID Number
63728

Article Serial Number
10

Doi Number
<http://dx.doi.org/10.2922/8/sss.63728>

How to Cite This Article
Akça, D., Meydan, A. & Sarıbaş, M. (2022).
“Coğrafya Öğretim Programında Dijital Okuryazarlık Becerisi ve Lise Öğrencilerinin Uygulama Düzeyleri”
International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587)
Vol:8, Issue:101;
pp:2622-2640

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Coğrafya Öğretim Programında Dijital Okuryazarlık Becerisi ve Lise Öğrencilerinin Uygulama Düzeyleri¹

Digital Literacy Skills and Application Levels of High School Students in the Geography Curriculum

Dilek Akça¹ Ali Meydan² Mustafa Sarıbaş³

¹ Uzman Öğretmen., Ahmet Cevdet Paşa Sosyal Bilimler Lisesi, Aksaray, Türkiye

² Prof. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Nevşehir, Türkiye

³ Öğretmen., Karaman Necati Yeniel Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi, Karaman, Türkiye

ÖZET

Bu çalışmanın iki amacı bulunmaktadır. İlk olarak coğrafya öğretim programında yer alan kazanımların yapısında dijital okuryazarlık becerisinin yerini ortaya çıkarmak. Daha sonra ise lise öğrencilerinin dijital okuryazarlık becerisinin hem genelde hem de coğrafya derslerinde kullanma düzeylerini tespit etmektir. Araştırmanın birinci aşamasında nitel araştırma modelinin doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. 2018 yılı coğrafya öğretim programının içeriği ve programda yer alan kazanımlar ile dijital okuryazarlık becerisinin eşleştirilmesi yapılmıştır. Dijital okuryazarlık becerisi konusunda alanyazıdan yararlanılmıştır. 2018 yılına ait coğrafya öğretim programı MEB Talim ve Terbiye Kurulu'nun web sitesinden ulaşılmıştır. Dokümanları anlama aşamasında elimizde bulunan öğretim programının içeriği ve kazanımları ile dijital okuryazarlık becerisi incelenerek sınıf ve ünite bazında karşılaştırmalı olarak alt problemlerine göre araştırılması yapıldı ve değerlendirildi. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlendi ve araştırmacılar tarafından yorumlandı. Çalışmanın ikinci aşamasında ise nitel araştırma modelinin yarı yapılandırılmış görüşme tekniği yöntemi kullanıldı. Hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile lise öğrencilerinin dijital okuryazarlık becerisini kullanma ve uygulama seviyeleri ortaya çıkarıldı. Uygulama aşamasında çalışma grubunu; Aksaray ilinde yer alan, seçilmiş ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören, gönüllülük esasına göre belirlenmiş öğrenciler oluşturdu. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlendi ve yine araştırmacılar tarafından yorumlandı. Bu bölümde araştırmanın güvenilirliğini artırmak için katılımcı görüşlerinden doğrudan alıntılara yer verildi. Araştırma sonucunda dijital okuryazarlık becerisinin, coğrafya öğretim programında doğrudan değil dolaylı olarak yer aldığı ortaya çıkarılmıştır. Dijital okuryazarlık becerisi, Coğrafya Öğretim Programının yetkinlikler bölümünün “Dijital Yetkinlik” başlığı altında bulunduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın ikinci aşaması olan lise öğrencilerinin dijital okuryazarlık becerisini kullanma ve uygulama düzeylerinin yarı yapılandırılmış görüşme formuna verdikleri cevaplar doğrultusunda orta düzeye sahip oldukları, coğrafya derslerinde dijital okuryazarlık becerisini yeterli düzeyde kullanmadıkları ortaya çıkmıştır. Belirlenen sonuçlar doğrultusunda coğrafya derslerinde dijitalleşme hususunda çalışmalara öncelik verilerek öğrencilerin derse ilgi ve becerileri artırılabilir. Bunun yanında yapılan çalışma ile bilişim çağı çocukları olan, Z kuşağı olarak nitelendirilen öğrencilerin eğitim çalışmalarına da yardımcı olabilir.

Anahtar Kelimeler: Coğrafya Öğretim Programı, Coğrafya Eğitimi, Dijital Okuryazarlık Becerisi, Lise Öğrencileri

ABSTRACT

This research has two main aims. Its first aim is to reveal how much digital literacy skill takes place in the geography curriculum in terms of learning outcomes. The second aim is to determine the level of use of digital literacy skills of high school students. In the first part of the study, document analysis technique of qualitative research model was used. The content of the Geography curriculum of the year 2018 and its achievements were matched with the digital literacy skills. The literature on digital literacy skills was referred. The Geography curriculum of the year 2018 was accessed via the website of Board of Education and Discipline, Ministry of Education. In the process of understanding the documents, the content and achievements of the curriculum we have and the digital literacy skills were examined, researched and evaluated comparatively in terms of sub-problems on the basis of grades and units. The obtained data were analyzed by content analysis method and it was interpreted by the researchers. In the second part of the study, the semi-structured interview method of qualitative research model was used. With the help of the semi-structured interview form which had been prepared beforehand, the application levels of high school students on digital literacy skills were revealed. In the process of application, the study group of the research consisted of students studying at four different selected high schools in Aksaray and the participation was on a voluntary basis. The obtained data were analyzed by content analysis method and they were interpreted by the experts. In addition, it was intended to increase the reliability of the research by including direct quotations from the views of the participants. As a result of the research, it has been revealed that the digital literacy skills are not directly included in the geography curriculum; instead, it is included under the title of “Digital Competence” of geography curriculum. In addition, it has been determined that the digital literacy levels of our students are at a medium level and that digital lesson activities are not used at a sufficient level in geography lessons. In this respect, Up-to-date digital contents can be shared in geography lessons, and students can be provided to produce suitable digital contents for their geography acquisitions. Geography course can be made attractive with digital applications. In addition, it is thought that the results of the study will be important in terms of guiding the educational studies in the context of determining the use of digital tools and platforms by the students who are described as the Z generation.

Keywords: Geography Curriculum, Geography Education, Digital Literacy Skill, High School Students

1. GİRİŞ

Uzakları yakınlaştıran, kıtaları birbirine bağlayan, çeşitli toplum ve kültürleri birleştirerek bilgi, beceri ve değer özelliği taşıyan coğrafya bilimi, okullarda öğretim programları içinde yer alan disiplinler arası bir derstir. Coğrafya

¹ Bu çalışma, 14-17 Ekim 2021 tarihlerinde Sivas Cumhuriyet Üniversitesi tarafından düzenlenen UCEK/ Uluslararası Coğrafya Eğitimi Kongresi 'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur

dersinin başlıca öğretim amacı; insan ve mekân arasındaki ilişkiyi kavratarak coğrafi bilinç kazandırmaktır. Bu bilinç öğrencinin yaşadığı yerden başlayarak yakından uzağa ilkesi doğrultusunda yerelden küresele doğru coğrafi olayları, olguları, yerleri tanıtmak, dünyada yaşanan sorunları ortaya çıkarmak, karşılaşılan sorunlara çözüm üretebilmeyi ve gelecek için bu etkin kazanımları kullanarak sürdürülebilir bir dünya ve çevre bırakabilmektir (Akkuş, 2008). Günümüz dijital çağı, dolayısıyla gelişen bilgi ve teknoloji ile zaman ve mekân yakınlaşmış, insanın doğa üzerindeki hâkimiyetinin artması ile doğal denge bozulmuş, doğal afetlerin çeşitliliği, sıklığı ve şiddeti artmış, toplumun ihtiyaçları zaman ve gelişime bağlı olarak değişmiştir. Bu bağlamda coğrafya bilimindeki ilerlemeler, eğitim alanında yaşanan yenilikler, bu değişimler ile birlikte beklenti profili değişen öğrenci ve öğretmenler... Bütün bu değişimler sonucu coğrafya öğretim programı yapılandırma eğitime göre yeniden düzenlenerek 2005 yılında köklü bir değişim yaşamıştır (Karabağ ve Şahin, 2007). Öğretim programında günün getirdiği ihtiyaçlar doğrultusunda 2010, 2011, 2014, 2017, 2018 yıllarında güncellemeler yapılmıştır. Her çağdaş toplum, ihtiyacı olduğu insan tipini öğretim kurumları ve programları aracılığıyla yetiştirmektedir (Sekin ve Özel, 2003). Bundan dolayı eğitim sisteminin temelini oluşturan öğretim programları yaşadığımız zamanın ürünüdür ve yüzyılın özelliklerini yansıtır. Dijital çağın gerekleri ve inovasyona bağlı olarak öğretim programları yenilenmeye devam etmektedir.

Coğrafya dersi öğretim programında yer alan kazanımlar doğrultusunda beceriler, kavramlar, değerler ve tutumlar programın temel öğelerini oluşturur. Günümüz öğretim anlayışı temel öğeler ile üst düzey bilişsel becerileri kullanarak bilgiyi bulma, kullanma ve bilgiyi yapılandırma olarak ön plana çıkmıştır. Coğrafya öğretim programının temel öğeleri içinde yer alan becerilere, öğrencilere coğrafya bilincini kazandırmak ve günlük hayatında uygulayabilmek için kazandırılması gereken kabiliyetler denilmektedir. Bu doğrultuda ortaöğretim coğrafya dersinde bireylerin mekânsal algısını üst düzeye çıkaracak belli başlı beceriler yer almaktadır. Bu beceriler ortak beceriler ve temel coğrafi beceriler olarak ikiye ayrılır. Becerilerin kazandırılması kazanımlara entegre edilerek verilmektedir.

Coğrafya öğretim programında yer alan ortak beceriler 21. yüzyıl becerileridir. 21. yüzyıl becerileri, yalnız başına ne beceriyi ne de bilgiyi kapsar. 21. yüzyıl becerileri; anlamayı ve performansı içerir. Başka bir deyişle bilgi ile becerinin harmanlandığı bir kavramdır (Dede, 2010). 21. yüzyıl, beceri eğitiminin ön plana çıktığı ve önem kazandığı bir dönemdir. Özellikle bilim ve teknolojideki gelişmelerin hız kazanması bireylerin sahip olması gereken becerilerin farklılık kazanmasına sebep olmuştur. Bilgisayarların icadı ardından internetin hayatımıza girmesi ile bilgi, iletişim ve öğrenme tarzımızın değişmesini sağlamıştır. Özellikle 2020 yılında dünyamızın salgın sürecine girmesiyle dijitalleşmeyi zenginleştirmiş ve kullanımını artırmıştır. Dolayısıyla geleneksel okuryazarlığın yerini dijital okuryazarlık becerisi almıştır.

Dijital okuryazarlık becerisi; dijital teknolojileri etkin ve güvenli olarak kullanabilmek, dijital araçlar sayesinde bilgiye ulaşabilmek, işlem yapabilmek ve yeni bilgiler üretebilmektir. Dijital okuryazarlık kavramı ilk kez 1990'lı yılların sonunda Gilster tarafından kullanılmıştır (Meyers, Erickson ve Small, 2013; Pala ve Başibüyük, 2020). Dijital okuryazarlık, gerçek dünyadaki kaynaklarda yer alan çok geniş yelpazedeki farklı teknolojilerin doğru kullanılabilmesi ile birlikte doğru bilgiye ulaşma, üretme ve paylaşımında bulunabilme ile öğrenme-öğretme süreçlerinde teknolojiyi kullanabilme becerilerine sahip olmayı gerektirmektedir (Hamutoğlu, Güngören, Uyanık ve Erdoğan, 2017). Dijital okuryazarlığın ortaya çıkışında da etkili olan Bilgi ve İletişim Teknolojilerin (BİT) gelişimine paralel olarak bilginin paylaşım ve sunum yolu değişmiştir. Bilgi paylaşımı, önceleri yazılı materyaller aracılığıyla yapılmakta iken artık günümüzde internet üzerinden kolaylıkla yapılmaya başlanmıştır. Herkes tarafından bilginin bilgisayar ve internet üzerinden paylaşılması ve kolaylıkla elde edilmesi, bilginin yayılmasını kolaylaştırmıştır. Bu durum bireylerin internet okuryazarlıkları ile ilgili çalışmaların ortaya çıkmasına yol açmıştır (Kurt, Orhan, Yaman, Solak ve Türkan, 2014). Günümüzde bireylerde bulunması gereken dijital yeterliliklerin doğru ve güvenilir kaynaklardan beslenerek gelişmesi dijital okuryazarlığın benimsetilmesine bağlıdır (Saribaş ve Meydan, 2019).

Yaşadığımız dijital çağın en önemli insan gruplarından biri toplumun geleceğini oluşturan genç nesillerdir. Genç kullanıcı gruplar çevrimiçi ortamlardaki bilgiyi hem kullanmakta hem de içerik üretmektedirler. Bu bağlamda dijital dünyanın içinde yer alan gençleri çevrimiçi ortamlardan eşit olarak faydalanmalarını sağlamak için destekleme çalışmalarına ihtiyaç duyulmuştur. Bunlardan biri gençlere dijital teknolojileri doğru ve verimli kullanabilmeyi sağlayacak dijital okuryazarlık becerisinin kazandırılmasıdır (Ribble, 2011; Özdemir ve Çebi, 2020). Z kuşağı olarak nitelendirilen bu gençlerin en önemli özelliği özgüvenli olması ve teknolojiye çok kolay uyum sağlayabilmesidir. Eleştirel ve yaratıcı düşünebilen, yenilikçiliğe önem veren bu nesil öğrencilere, derslerde dijital okuryazarlık becerisini kullanmaya uyumlu Web 2.0 teknolojisi gibi yeni yöntem ve metotları kullanabileceği eğitim ortamları oluşturulmalıdır. Dolayısıyla teknolojinin gücünden yararlanabilen gençler; dijital içeriklerle karmaşık problemlere çözüm oluşturabilmek için bilgiye ulaşabilmekte, dijital araçlar ile iletişime

geçerek yeni bilgiler üreterek değişen ve gelişen şartlara uyum sağlayabilmekte, dijital ürünler üreterek bireysel kapasite ve üretkenliğini arttırabilmektedir (Binkley, Erstad, Herman, Raizen, Ripley, Ricci ve Rumble, 2012; Özdemir ve Çebi, 2020). Belirtilen bütün bu özellikler ve gelişimlerin olabilmesi için dijital okuryazarlık becerisi kazandırılmalı ve önemi anlaşılmalıdır.

Bilgisayar teknolojisindeki hızlı gelişmeler her alanda olduğu gibi coğrafya eğitiminde de çok yönlü değişim ve yeniliklerin görülmesine yol açmıştır (Bishop, 1992, 1995; Demirci, Taş ve Özel, 2007). Coğrafya derslerinde bilgisayarın kullanımı 1960'lı yıllarda başlamaktadır. (Wentz, Vender ve Brewer, 1999; Demirci ve diğerleri, 2007). Diğer disiplinlere oranla görselliğin coğrafya derslerinde daha çok önem kazanması, bilgisayar teknolojilerinin bu derslerde daha yaygın kullanılmasına neden olmuştur (Fitzpatrick, 1993; Demirci ve diğerleri, 2007). Başlangıçta bilgisayar teknolojilerinin kullanımı coğrafya derslerine hazırlık için genelde sınav hazırlama, çeşitli fotoğrafların izlenmesi ve bazı yazılımların kullanılması gibi sınırlı bir çerçevede kullanılıyordu. İnternet alanında meydana gelen gelişmeler ile bilgisayarın coğrafya derslerinde çok daha kapsamlı ve etkin olarak kullanılabilmesine olanak sağlamıştır. Bilgisayar ve internet vasıtasıyla coğrafya derslerinde öğretmenler PowerPoint sunumları ile her türlü resim, harita, uydu görüntüsü, video, simülasyon, animasyon ve yazılı metinleri paylaşabilmektedir. Coğrafya dersleri bu sunumlar sayesinde öğrenciler açısından daha zevkli ve verimli bir hale gelmiştir. Bunun yanında işlenen dersin değerlendirmesini sağlayan etkinliklerin yapılması, öğrencinin derse aktif katılımını sağlayarak öğrenmeyi kolaylaştırmıştır.

Bilgisayar teknolojilerinin coğrafya derslerinde kullanımı sadece internet ve PowerPoint sunumları ile sınırlı kalmamış gelişen teknoloji ile birlikte (Seal ve Przasnyski, 2001; Bartsch ve Cobern, 2003; Joshua, 2005; Ruthven, Nennesy ve Deane, 2005; Demirci ve diğerleri, 2007) coğrafyada görselleştirme üzerinde de çeşitli araştırmalar yapmaya neden olmuştur. Bu duruma yeryüzü bölümlerinin ve şekillerinin üç boyutlu olarak bilgisayara aktarılması ile sınıf ortamında görsel arazi çalışmalarının yapılması (Crampton, 1998; Lemke ve Ritter, 2000; Ramasundaram, Grunwald, Mongeot, Comerford ve Bliss, 2005; Demirci ve diğerleri, 2007), sanal geziler, artırılmış gerçeklik yöntemi ile ders sunumlarının hazırlanması gibi örnekler verilebilir. Buna ilaveten coğrafya derslerinde Google Earth ile dünyada istenilen her yerin uydu görüntülerine ulaşabilmektedir. Yine kazanımlara uygun olarak hazırlanmış coğrafya videolarını öğretmenler video barınma siteleri vasıtasıyla öğrencileri ile paylaşabilmektedirler. Özellikle rota planlaması yaparken, harita kullanırken ve yerlerin konumlarını açıklarken; CBS (Coğrafi Bilgi Sistemleri), GPS (Küresel Konumlandırma Sistemi), UA (Uzaktan Algılama) ve Google Earth gibi birçok teknolojiden faydalanılmaktadır. Bu teknolojik gelişmelere destek olan Google Haritalar, Web CBS, Gönüllü Coğrafi Bilgi, Öykü Haritası, Farklı Mobil Uygulamalar ve Açık Cadde Haritası gibi özellikle çevrimiçi olarak kullanılacak veri hakkında bilgi veren teknolojik gelişmeler de eklenebilir.

Bu teknolojilerin çoğunun ücretsiz olması ders içi ve ders dışında öğretmenler ve öğrenciler tarafından kullanımını arttırmaktadır. Bu süreçte kendilerini donanımlı hale getiren öğretmen ve öğrenciler, bilgisayar teknolojileri sayesinde derse daha motive olacak ve akademik başarılarının artmasına katkı sağlayacaktır (Ünlü ve Yıldırım, 2017). Ayrıca günümüzde ortak bir akılla birçok kullanıcıyı sosyal ve aktif bir platformda aynı anda, aynı amaca ya da ürüne odaklayabilen (O'Reilly, 2007; Elmas ve Geban, 2012) ve ikinci kuşak Web platformu olarak da tanımlanan Web 2.0 araçlarının coğrafya derslerindeki önemi ve kullanımını da eklenebilir. Web 2.0 araçları ile öğretmen ve öğrenciler çevrim içi olarak coğrafya konuları ile ilgili dosya paylaşımı, video ve animasyon paylaşımları yapabiliyorlar, interaktif sunumlar hazırlayabiliyorlar, kavram haritaları düzenleyebiliyorlar, anlatılmak istenen konular için konunun kilit noktalarının vurgusunu artırıcı kelime bulutları oluşturabiliyorlar.

Teknoloji alanındaki bu gelişmeler karşısında Millî Eğitim Bakanlığı hem öğrencilerin akademik başarılarını artırmak hem de bilim ve teknoloji ile uyumlu eğitim verebilmek için eğitim ile teknolojiyi entegre eden okul programları üzerinde çalışmalar yapmaya başlamıştır. Bunlar içinde en kapsamlısı 2010 yılından itibaren okullarda Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi adı verilen FATİH programının uygulamaya konulmasıdır. Ardından ders materyallerini çevrim içi sunulmasını sağlayan Eğitim Bilişim Ağı (EBA) ise 2012 yılından itibaren hizmete sunulmuştur. EBA programında coğrafya dersinin her sınıf seviyesinde ders anlatım videolarından etkinliklere kadar geniş bir yelpazede öğrenciye ve öğretmene hizmet verilmektedir. Bu çalışmaları yaparken hem sınıf içinde hem de sınıf dışında kullanmayı sağlayarak zaman kısıtlaması kavramını da ortadan kaldırmaktadır. Dolayısıyla öğrencileri aktif öğrenme ile coğrafya konularını derinlemesine, kalıcı ve eğlendirici olarak öğrenmelerine fırsat tanımaktadır (Elmas ve Geban, 2012). Bundan dolayı eğitimde gelecek nesillere dijital okuryazarlık becerisi kazandırılmalı ve iyi bir dijital okuryazar olmaları sağlanmalıdır.

Yapılandırmacı eğitim felsefesine uygun olan bilişim teknolojilerini her derste olduğu gibi coğrafya derslerinde de kullanılmalıdır. Bunun için coğrafya derslerini dijital araç ve platformlar aracılığı ile hazırlıklar yapılarak daha cazip ve dikkat çekici hale getirilebilir. Dijital araç ve platformların kullanılması içinde hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin dijital okuryazarlık becerisinin kazandırılmasını zorunlu hale getirir. Dolayısıyla 21. yüzyıl

öğrencisinin öğrenme ihtiyacına cevap verebilmek için dijital okuryazarlık becerisinin derse entegre edilerek verilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Coğrafya öğretim programının temel öğeleri içinde yer alan beceriler, ortak beceriler ve coğrafi beceriler diye ikiye ayrılmaktadır (MEB, 2018). 21. yüzyıl becerileri olarak nitelendirilen ortak becerilerden biri de dijital okuryazarlık becerisidir.

Bu çalışmanın iki amacı bulunmaktadır. İlk olarak coğrafya öğretim programında yer alan kazanımların yapısında dijital okuryazarlık becerisinin yerini ortaya çıkarmak. Daha sonra ise lise öğrencilerinin dijital okuryazarlık becerisinin genel ve coğrafya dersi özelinde kullanma düzeylerini belirlemek ve sonuçların öğrencilerin sınıf düzeyleri, okul türleri ve cinsiyet değişkeni açısından değerlendirmesini yapmaktır. Bu amaçlar çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır.

- ✓ Dijital okuryazarlık becerisi coğrafya öğretim programında hangi kazanımlarla doğrudan ilişkilendirilmiştir?
- ✓ Ortaöğretim öğrencilerinin genel ve coğrafya dersi özelinde dijital okuryazarlık becerisini uygulama düzeyi nedir? Ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda öğrencilerin sınıf düzeyleri, okul türleri ve cinsiyet değişkeni açısından, dijital okuryazarlık becerisi uygulama düzeyi bakımından farklılık göstermekte midir?

Bunun yanında alanyazında coğrafya derslerinde ortaöğretim öğrencilerinin “dijital okuryazarlık” becerisinin kullanma düzeylerine ilişkin araştırmalar oldukça az olup, yapılan çalışmalar genelde coğrafi beceriler üzerine yoğunlaşmıştır. Bu bağlamda yapılan çalışmanın bir diğer amacı da alanyazında dijital okuryazarlık becerisine yönelik yapılan çalışmalara katkı sağlamaktır.

2. YÖNTEM

Araştırma iki aşamadan oluşmakta olup her iki aşamada da nitel araştırma modeli kullanılmıştır. Nitel araştırma, teori oluşturmayı temel alan bir anlayışla sosyal olguları bağlı buldukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı ön plana alan derinlemesine ve ayrıntılı bilgileri gerektiren bir yaklaşımdır. “Şemsiye kavram” olarak da ifade edilen nitel araştırmanın içeriğinde birçok araştırma deseni bulunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Öncelikle araştırmada coğrafya öğretim programında dijital okuryazarlık becerisinin yerini belirleyebilmek amacıyla doküman analizi yapılmış olup bu aşamada ortaöğretim coğrafya dersi öğretim programı incelenmiştir. Dokümanlar, nitel araştırmalarda etkin şekilde kullanılması gereken bilgi kaynaklarını oluşturur. Nitel araştırmalarda doğrudan gözlem ve görüşmelerin mümkün olmadığı durumlarda araştırmaya yazılı dokümanlar dâhil edilebilir. Doküman analizi, araştırılacak olan olgu ve olaylar hakkında bilgiler barındıran yazılı materyallerin analiz edilmesi olup, bu yöntem diğer nitel yöntemlerle birlikte kullanıldığı gibi tek başına bir araştırma yöntemi de olabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). İlk bölümde dijital okuryazarlık becerisi ile MEB’in en son 2018 yılında yayınladığı 9, 10, 11, 12. sınıf coğrafya öğretim programlarında yer alan kazanımlar eşleştirilerek incelenmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu’nun web sitesinden 2018 yılına ait coğrafya öğretim programına ulaşılmıştır. Dokümanları inceleme aşamasında elimizde bulunan öğretim programının kazanımları ve dijital okuryazarlık becerisi tek tek incelenerek sınıf ve ünite bazında karşılaştırmalı olarak alt problemlere göre araştırılması yapılarak değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler ile tablolar oluşturulmuş ve içerik analizi yöntemiyle veriler çözümlenmiştir. Ardından araştırmacılar tarafından yorumlaması yapılmıştır.

Araştırmanın ikinci bölümünde nitel araştırma yöntemlerinden biri olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde yürütülmüştür. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde, araştırmacı önceden sormayı planladığı soruları içeren görüşme formunu hazırlar ve bu sorularla veriler toplanmaya çalışılır (Karasar, 1998; Yenilmez ve Avcu, 2009). Veri aracı olarak kullanılacak görüşme formunu hazırlarken hem alan hem de dil uzmanlarının görüşleri alınmıştır. Uzman görüşleri doğrultusunda hazırlanan görüşme formu önce Nevşehir Üniversitesi Etik Kurulu Başkanlığına sunulmuş “Etik Kurul İzin” belgesi alınmıştır. Daha sonra Aksaray ilinde yer alan Anadolu Lisesi, Fen lisesi, Mesleki ve Teknik Anadolu lisesi ve Sosyal Bilimler lisesi olmak üzere birbirinden tür olarak farklı ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilere gönüllük esasına göre uygulayabilmek için de Aksaray İl Millî Eğitim Müdürlüğü’nden izin alınmıştır.

2.1. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu; 2020-2021 öğretim yılında Aksaray ilinde yer alan, seçilmiş (Anadolu lisesi, Fen lisesi, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi) ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören lise öğrencileri oluşturmuştur. Öğrenciler çalışmaya gönüllük esasına uygun olarak katılmıştır. Araştırmada 9, 10, 11 ve 12. sınıflarda öğrenim gören toplam 100 öğrenci yer aldı. Veri toplama aracından elde edilen veriler; önce içerik

analizine tabi tutuldu, daha sonra alınan veriler frekans tekniği ile tabloları oluşturuldu ve yüzdelerle değerlendirildi. Bunun yanında araştırmanın güvenilirliği artırmak için katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılara da yer verildi.

Araştırmaya katılan öğrencilerin okul türüne göre dağılımı yüzdelerle incelendiğinde her okul türünde eşit oranda (%25) katılımın sağlandığı görülmektedir (Tablo. 1).

Tablo 1. Okul türüne göre katılımcıların özellikleri

Okul türü	f	%
Anadolu Lisesi	25	25
Fen Lisesi	25	25
Mes. ve Tek. Ana. Lisesi	25	25
Sosyal Bilimler Lisesi	25	25
Toplam	100	100

Katılımcıların sınıflara göre dağılımı yüzdelerle incelendiğinde her sınıf düzeyinde hemen hemen birbirine yakın oranlarda katılımcı olduğu görülmektedir (Tablo. 2).

Tablo 2. Sınıf seviyelerine göre katılımcıların özellikleri

Sınıf	f	%
9	24	24
10	25	25
11	26	26
12	25	25
Toplam	100	100

Yarı yapılandırılmış görüşme formunun uygulandığı sınıf seviyelerine göre katılımcıların dağılımı incelendiğinde 9. sınıflarda %24, 10. sınıflarda %25, 11. sınıflarda %26, 12. sınıflarda %25 olmak üzere genel olarak eşit düzeyde bir dağılım yapıldığı görülmektedir (Tablo. 2).

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre dağılımı yüzdelerle incelendiğinde birbirine yakın değerlerde katılımın sağlandığı görülmektedir (Tablo. 3).

Tablo 3. Katılımcıların cinsiyet değişkenine göre dağılımı

Sıra No	Sınıf	Cinsiyet		f	%
		Erkek	Kız		
1	9	15	9	24	24
2	10	13	12	25	25
3	11	16	10	26	26
4	12	13	12	25	25
Toplam	4	57	43	100	100

Tabloda görüldüğü gibi araştırma çalışması Aksaray ilinde yer alan dört farklı lise grubu öğrencilerinden her sınıf düzeyinde kız öğrencilerden 43, erkek öğrencilerden 57 olmak üzere toplam 100 kişiye uygulanmıştır (Tablo. 3).

2.2. Veri Toplama Aracı

Araştırmanın birinci bölümünde coğrafya öğretim programında dijital okuryazarlık becerisinin yerini belirleyebilmek amacıyla 2018 yılına ait coğrafya öğretim programı Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nun web sitesinden ulaşılmıştır. Ortaöğretim coğrafya dersi öğretim programı incelenerek doküman analizi yapıldı.

Araştırmanın ikinci bölümünde ölçme aracı olarak kullanılacak yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanırken, görüşmenin yapılacağı tüm öğrencilere dijital okuryazarlık uygulama düzeylerini hem genelde hem de coğrafya derslerinde uygulama düzeyini tespit etmek amacıyla bütün görüşmelerde kullanılmak için bir dizi soru hazırlandı. Yarı yapılandırılmış görüşme çalışmalarında katılımcı kişilerin soruları açık uçlu sorular olmasından dolayı istediği genişlikte cevap verilmesine izin verilir. Görüşme soruları görüşme yapılan kişilerin kullandığı ve bildiği terminolojiye uygun olarak hazırlanır. Bu görüşmede, görüşülen kişiye gerektiğinde ek sorular sorulabilir (Türnüklü, 2000; Yenilmez ve Avcu, 2009). Bu araştırma için hazırlanan yarı-yapılandırılmış görüşme formunda altı soruya yer verilmiştir. Hazırlanan sorular, araştırma problemi ve amacının olduğu bir form haline getirilerek iki alan ve iki dil uzmanının görüşlerine sunulmuş ve alınan görüşler doğrultusunda görüşme sorularında gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Daha sonra hazırlanan yarı-yapılandırılmış görüşme sorularının anlaşılır olup olmadığını kontrol etmek amacıyla alan ve edebiyat öğretmenleri ile pilot görüşmeler yapılmıştır. Pilot görüşmeler sonuçlarına göre yarı yapılandırılmış görüşme formuna son şekli verilerek uygulanabilir durumuna getirilmiş ve veri toplama aşamasına geçilmiştir.

2.3. Veri Toplama Süreci

Araştırmanın ilk bölümünde MEB'in 2018 yılında yayınladığı 9, 10, 11, 12. sınıf coğrafya öğretim programlarında dijital okuryazarlık becerisi ile ilişkilendirilen kazanımlar sınıf ve ünite bazlı olarak incelenmiştir.

Araştırmada ölçme aracı olarak kullanılacak 6 sorudan oluşturulmuş yarı yapılandırılmış görüşme formu salgın kurallarından dolayı her bir grup öğrenci ile ilgili çevrimiçi toplantılar yapılarak form hakkında bilgilendirme çalışması yapılmıştır. Ardından görüşme yapılacak öğrencilere hazırlanan sorular form halinde çevrimiçi mesajlaşma platformları (E-mail, WhatsApp, Telegram gibi) ile verilerek soruların cevaplandırılması istenmiştir. Öğrencilerle iletişim dijital araçlar ile gerçekleştirilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Dokümanları anlama aşamasında elimizde bulunan coğrafya öğretim programının kazanımları ile dijital okuryazarlık becerisi tek tek incelenmiştir. Sınıf ve ünite bazında karşılaştırmalı olarak alt problemlere göre araştırılması yapılmış ve ardından değerlendirilmesi yapılmıştır. Elde edilen veriler ile tablolar oluşturulmuş ve içerik analizi yöntemiyle veriler çözümlenmiştir. Ardından araştırmacılar tarafından yorumlaması yapılmıştır.

Araştırmanın ikinci bölümünde yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen veriler; içerik analizine tabi tutulmuş, frekans tekniği kullanılarak tablolar halinde sunulmuş ve yüzdelik değerleri verilmiştir. İçerik analizi; araştırmada kullanılacak ölçme aracından elde edilen verileri sistematik ve nesnel olarak sayısallaştırarak çıkarımlarda bulunmaktır (Tavşancıl ve Aslan, 2001; Yalçın, 2019). Ayrıca araştırmanın güvenilirliğini artırmak için de katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

3. BULGULAR

3.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

2018 Coğrafya öğretim programında sınıflar bazında verilen kazanım sayıları sınıf seviyelerine ve haftalık ders saatlerine göre farklılık göstermektedir. 9. sınıfta 22 olan kazanım sayısı 11. sınıfta 40'a çıkarken, 12. sınıfta 34'e düşmektedir. Bununla birlikte 11 ve 12. sınıflarda haftalık 2'şer saatlik olan öğretim programlarındaki kazanım sayıları 4 saatlik olan programlara göre yaklaşık olarak 10'ar tane azalmaktadır (Tablo. 4).

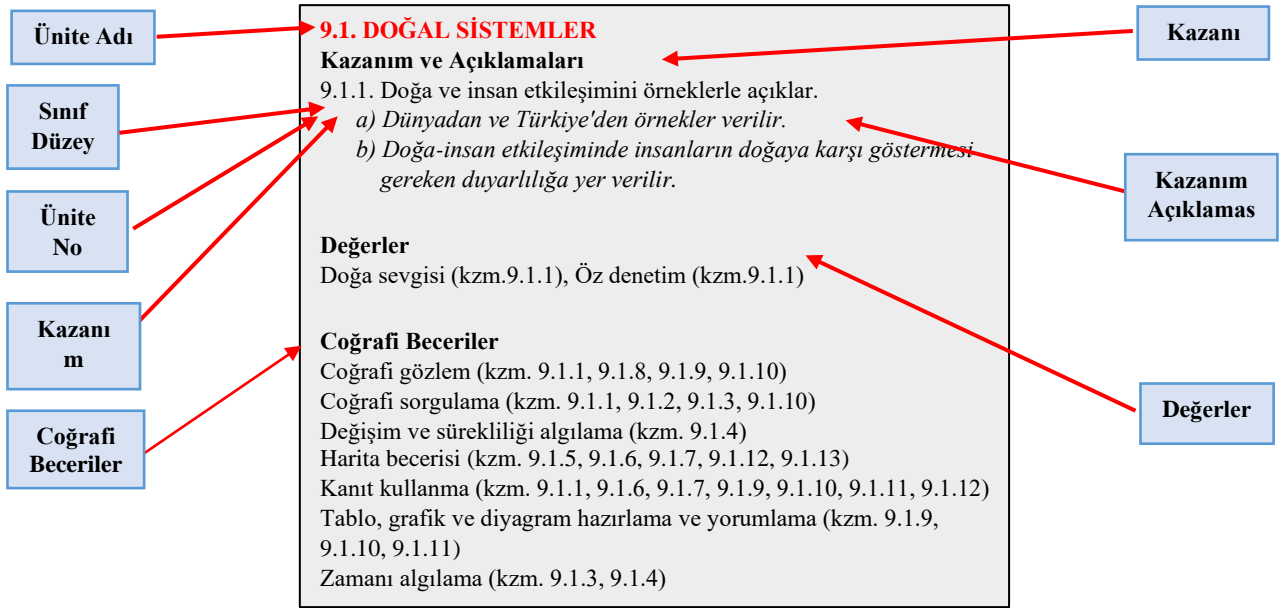
Tablo 4. Coğrafya Öğretim Programında Sınıf Düzeylerine Göre Kazanım Sayıları ve Dijital Okuryazarlık Becerisi

<i>Sınıf Düzeyi</i>	<i>Toplam Kazanım Sayısı</i>	<i>Dijital Okuryazarlık Becerisi Kazanım Sayısı</i>	<i>Yüzde(%)</i>
9	22	0	0
10	34	0	0
11 (2 Saatlik)	29	0	0
11 (4 Saatlik)	40	0	0
12 (2 Saatlik)	24	0	0
12 (4 Saatlik)	34	0	0

(MEB, 2018a).

* Coğrafya dersleri, Sosyal Bilimler liseleri hariç, 11. ve 12. sınıflarda seçmelidir.

Tabloda görüldüğü gibi kazanımların hiçbirinde dijital okuryazarlık becerisine ait doğrudan bir yer verilmemiştir. Coğrafya öğretim programının kazanım yapısı şekil 1'de görülmektedir.

Şekil 1. Kazanımların yapısı
(MEB, 2018).

Şekil 1’de görüldüğü gibi, coğrafya dersi öğretim programının kazanım yapısı incelendiğinde ünite adı, sınıf düzeyi, ünite numarası, kazanım numarası ve açıklaması, değerler ve coğrafi beceriler yer almaktadır. 21. yüzyıl becerileri içinde yer alan dijital okuryazarlık becerisine ait bir ifade yer almamaktadır.

Ancak coğrafya dersi öğretim programının içinde yer alan yetkinlikler bölümünde; eğitim sistemimizin temel amacını bireyleri bilgi, beceri ve davranışları ile öğretim programında “*beceri yelpazesi*” olarak ifade edilen sekiz anahtar yetkinliklerle bütünleşmiş karakterler yetiştirmek olduğu ifade edilir (MEB, 2018). Beceri yelpazeleri olan bu yetkinliklere *Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi (TYÇ)* adı verilmiştir. İçeriği sekiz bölümden oluşan bu yetkinlikler ile öğrencilerin kişisel, sosyal, akademik ve iş hayatlarında ihtiyaç duyacakları beceriler olduğu belirtilmiştir. Bu beceriler ile öğrenciler hem ulusal hem de uluslararası düzeyde gerekli olacak ihtiyaçlarına göre belirlenmiştir. TYÇ sekiz anahtar yetkinliklerden biri olan dijital yetkinlik ile ilgili yapılan açıklamada: “*İş, günlük hayat ve iletişim için bilgi iletişim teknolojilerinin güvenli ve eleştirel şekilde kullanılmasını kapsar. Söz konusu yetkinlik, bilgiye erişim ve bilginin değerlendirilmesi, saklanması, üretimi, sunulması ve alışverişi için bilgisayarların kullanılması ayrıca internet aracılığıyla ortak ağlara katılım sağlanması ve iletişim kurulması gibi temel beceriler yoluyla desteklenmektedir*” (MEB, 2018), ifadesi ile dijital okuryazarlık becerisinin önemi ve coğrafya öğretim programındaki yeri belirtilmiştir.

Bunun yanında coğrafya dersi öğretim programının uygulanmasında dikkat edilecek hususlar bölümünde; dijital platform etrafında derslerde işlenecek konuların özelliğine göre bilgi-iletişim teknolojilerinin kullanılması, öğrencilere bilişim teknolojilerinin nasıl kullanılması gerektiğinin öğretilmesi de önem arz ettiği ifade edilmektedir (CBS, Google Earth gibi). Bunun için okullarda başta sınıflar olmak üzere teknik donanım ve fiziki şartların öğrenme ortamlarına uygun hale getirilmesi üzerinde durulmuş ve dijital okuryazarlık becerisinin öğretim programındaki yeri ve önemi bir kez daha vurgulanmıştır (MEB, 2018).

Coğrafya dersi öğretim programında dört ünite yer almaktadır. Bunlar; doğal sistemler, beşeri sistemler, küresel ortam: bölgeler ve ülkeler ile çevre ve toplumdur (MEB, 2018). Kazanımların içerikleri ve kazandırılması gereken coğrafi beceriler çerçevesinde incelediğimizde her bir kazanım için mutlaka bilişim teknolojilerinin kullanılmasını dolayısıyla öğretmen ve öğrencilerin de dijital okuryazarlık becerisini kullanması gerektiğini göstermektedir. Coğrafya dersinin kazanımlarında görsellerin ön planda olması dijital araçların derslerde kullanılmasını zorunlu hale getirmiştir. Özellikle kavram öğretiminde bilhassa soyut kavramların anlaşılabilmesi için görsel olarak somutlaştırması yapılmaktadır. Bunun yanında öğrencinin derse katılımını artırmak içinde öğrenciyi pasif halden aktif hale getirmek gerekli. Aktifliği artıran en önemli araçlardan biri de derslerde teknolojik araçların kullanılmasıdır. 9. sınıf doğal sistem ünitesinin birinci kazanımı:

Doğa ve insan etkileşimini örneklerle açıklar (Doğal Sistemler ünitesi).

- ✓ *Dünyadan ve Türkiye’den örnekler verilir.*
- ✓ *Doğa-insan etkileşiminde insanların doğaya karşı göstermesi gereken duyarlılığa yer verilir (MEB, 2018).*

Kazanım sınıfta öğrencilere verilirken öncelikle doğal unsur kavramı açıklanır. Bunlara birçok doğal unsurun görselleri gösterilerek öğrencilerin yaşadıkları yerlerde bulunan doğal unsurların varlığı ile fark ettirilir. Doğal ortamla insan ilişkilerine örnekler bölümünde videolar ve görseller ile öğrencinin kavraması sağlanır. İnsan faaliyetlerinin doğal ortam ile ilişkilerine verilen örnekler görseller, videolar ile pekiştirilir. İnsanın doğa üzerindeki olumlu ve olumsuz yönleri yine görseller, animasyonlar, belgeseller ile gösterilir, yaşantısındaki yeri açıklanır. Öğrenilen bilgiler e-ödev ile değerlendirmesi yapılır. Etkinlikler ile dersin tekrarı yapılarak bilginin kalıcılığı sağlanır. Web.2.0 araçları ile öğretmen ve öğrenciler ortak olarak kavram haritası yapabilirler, içerik paylaşabilirler, sanal panolar veya kelime bulutları hazırlayabilirler. EBA ile tekrar çalışması yapılabilir ve değerlendirme çalışmaları ile konuya kendisinde ne kadar içselleştirdiğini görebilir. Dolayısıyla dersin işlenmesinin başından sonuna kadar bilişim teknolojileri ile birlikte bütün öğrencilerin katılımının sağlandığı aktif bir metot uygulanabilir. Her öğrencinin katılımını daha zevkli ve ilgili hale getiren dijital araçların kullanımı ile birlikte dijital okuryazarlık becerisi kazandırılarak hayat boyu öğrenmedeki yeri gerçekleştirilir.

Sonuç olarak; aktif katılımcı, araştırmacı, başkalarının fikir ve düşüncelerinden faydalanarak kendi düşüncelerini ve yorumlarını ortaya çıkaran, ekip çalışması, problem çözme, analiz ve sentez çalışmaları gibi üst düzey bilişsel becerilerini geliştirmeye yardımcı olan dijital okuryazarlık becerisi coğrafya öğretim programında doğrudan değil dolaylı olarak yer almaktadır. Bu da beceri kazanımı konusunda coğrafyaya özgü becerilere verilen önemin dijital okuryazarlık becerisinde de net bir şekilde ifade edilmediği ve gereken önemin verilmediği ortaya çıkmıştır.

3.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu araştırmada, Aksaray ilinde bulunan Anadolu lisesi, Fen lisesi, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinin dijital okuryazarlık becerisinin genel ve coğrafya dersi özelinde uygulama düzeyini belirlemek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmaya her okul türünden 25 olmak üzere toplam 100 öğrenci katılmıştır. Öğrencilere 6 sorudan oluşan görüşme formu hakkında bilgi verildikten sonra cevaplandırılması istenmiştir. Veri toplama aracından elde edilen veriler; önce içerik analizine tabi tutulmuş, daha sonra frekans tekniği kullanılarak tablolar halinde sunulmuş ve yüzdelik değerleri verilmiştir. Bunun yanında katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

3.2.1. Derslerde Teknolojik Ekipmanın Kullanılması İle İlgili Görüşleriniz Nelerdir?

Tablo 5. Derslerde teknolojik ekipmanın kullanılması ile ilgili görüşler

<i>Derslerde teknolojik ekipmanların kullanılması ile ilgili görüşleri</i>	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>Derslerde teknolojik ekipmanların kullanılması ile ilgili görüşleri</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Bilgi çeşitliliği sağlıyor	3	2,54	Kolay	2	1,70
Bilginin kıyaslamasını sağlıyor	1	0,85	Kontrol dışı olduğunda dersin işleyişine zarar veriyor	3	2,54
Bilgiye kolay erişiliyor	3	2,54	Kullanışlı	2	1,70
Bilginin öğrenilmesini kolaylaştırıyor	6	5,08	Mantıklı	1	0,85
Bilginin sağlam aktarılmasını sağlıyor	1	0,85	Öğretici	10	8,47
Bol kaynak ve materyal çeşidi sunuyor	2	1,70	Öğretmenlerin teknolojik araçları bilmemesi dersin motivasyonunu bozuyor	1	0,85
Derslere aktif katılımı artırıyor	1	0,85	Pandemiye karşı eğitimin sürekliliğini sağladı	3	2,54
Ders çalışmayı pekiştiriyor	1	0,85	Pratiklik kazandırıyor	1	0,85
Derslerin işlenmesini kolaylaştırıyor	8	6,76	Sayısal dersler için yetersiz	1	0,85
Ders malzemesi yükünü azaltıyor	1	0,85	Sınavlara hazırlanmamıza yardımcı oluyor	1	0,85
Faydalı	21	17,79	Soru çözümlerine yardımcı oluyor	1	0,85
Fırsat eşitliği tanımıyor	1	0,85	Teknik aksamalar dersin motivasyonunu bozuyor	1	0,85
Fikrim yok	1	0,85	Verimli	14	11,8
Görsel hafızaya uygun	2	1,70	Uzun süreli olması sağlığa zarar veriyor	3	2,54
Herkese hitap etmiyor	1	0,85	21. yüzyılın gereği	8	6,76
İhtiyacı gideriyor	1	0,85	Z kuşağına hitap ediyor	1	0,85
İlgi çekici	1	0,85	Zamandan tasarruf	7	5,93
Kişisel teknolojik gelişmeler dersin verimini azaltıyor	1	0,85	Zorunlu olmadıkça derslerde kullanılmamalı	2	1,70

Öğrencilerin derslerde teknolojik ekipmanın kullanılması ile ilgili görüşleri incelendiğinde genel olarak olumlu düşüncelere sahip olduklarını görüyoruz. *Faydalı (21), verimli (14), öğretici (10), dersin işlenmesini kolaylaştırıyor*

(8), zamandan tasarruf (7), bilginin öğrenilmesini kolaylaştırıyor (6), eğitimin sürekliliğini sağlıyor (3). Bunun yanında az da olsa derslerde teknolojik ekipman kullanmanın olumsuz yönleri ile ilgili düşüncelerin varlığını da görüyoruz. Sağlığa zararlı, teknik aksamalar ve öğretmenlerin teknolojik alet kullanmalarında yaşadıkları sıkıntılarının dersin motivasyonunu bozduğunu, eğitimde eşitsizliğe sebep olduğu, herkese hitap etmiyor, kontrol olmadığında dersin akışını bozduğu gibi... Genel olarak derslerde teknolojik ekipmanların kullanılması öğrencinin motivasyonunu, öğrenimini ve öğrenmedeki kalıcılığını artırdığı ortaya çıkıyor. Olumsuz ifade edilen konularda gereken tedbirler alınır (teknik aksamaların engellenmesi, öğretmenlerin teknolojik alet kullanımlarının sağlanması, teknik alt yapıların ülke genelinde eşit hale getirilmesi gibi) öğrencilerin dijitalleşmeye, dijital araçlara daha pozitif bakmalarını sağlayacaktır.

Öğrencilerin derslerde teknolojik ekipmanın kullanılması ile ilgili görüşleri sınıf seviyesinde incelendiğinde; 9. sınıflarda çoğunlukla olumlu ve faydalı olduğuna dair görüşler yer almaktadır. *Faydalı (6), 21. yüzyılın gereği (5), verimli (3), eğitim devamlılığını sağlıyor (2), bilgi çeşitliliği sağlıyor (1)* gibi. *Sağlığa zarar veriyor olması*, olumsuz düşünce olarak ifade edilmiştir. 10 sınıflarda yine olumlu ve faydalı olduğuna dair görüşler yer almaktadır. *Faydalı (9), verimli (4), hızlı (3), zamandan tasarruf (5), öğretici (5), dersin işlenmesini kolaylaştırıyor (2), bilgiye kolay erişiliyor (2)* gibi. Bunun yanında *doğru bulmuyorum ve bazı dersler için sadece faydalı* ifadeleri ile olumsuz görüş sunan öğrenciler de bulunmaktadır. 11. sınıf öğrencilerinde hem olumlu hem de olumsuz görüşlere rastlıyoruz. *Faydalı (4), verimli (3), hızlı (3), öğretici (3), bilginin öğrenilmesini kolaylaştırıyor (4)* gibi. Bunun yanında olumsuz olarak; *sayısal dersler için yetersiz, fırsat eşitliği tanımıyor, herkese hitap etmiyor, teknik aksamalar dersin motivasyonunu bozuyor, kişisel teknolojik ekipmanlar dersin verimini azaltıyor*. 12. sınıflarda; *dersin işlenmesini kolaylaştırıyor (5), faydalı (3), verimli (4), öğretici (2), ihtiyacı gideriyor (1), ders malzemesi yükünü azaltıyor (1), derslere aktif katılım sağlıyor (1)* gibi olumlu görüşler çoğunlukta yer alıyor. Olumsuz olarak, *zorunlu olmadıkça derslerde kullanılmamalı ve öğretmenlerin teknolojik araçları bilmemesi dersin motivasyonunu bozuyor* görüşleri mevcut.

Genel olarak bakıldığında sınıflar seviyesinde teknolojik ekipmanların derslerde kullanılmasını olumlu yönde gördüklerini ifade etmişler. Olumsuz olarak yazılan görüşlere gereken tedbirler alınarak giderilmesi mümkün görülmektedir. Eğitim alanında yapılması faydalı ve gerekli olan; her türlü çalışma ve teknik ekipmanların kullanılması ve okullara tedarik edilmesi önem arz etmektedir.

Okul türüne göre bakıldığında; Anadolu lisesi öğrencileri genel olarak olumlu görüşler sunmuşlardır. *Faydalı (4), öğretici (3), hızlı (2), zamandan tasarruf (2), bilginin kıyaslamasını sağlıyor (1), bilgiye kolay erişiliyor (1), pratiklik kazandırıyor (1)* gibi. Olumsuz olarak *sağlığa zarar veriyor (1), kontrol dışında olduğunda dersin işlenmesine zarar veriyor (1), sayısal dersler için yetersiz (1), kişisel teknik ekipmanlar dersin verimini azaltır (1)*. Fen lisesi öğrencilerinde olumlu görüşlerin yoğun olduğu görülüyor. *Faydalı (4), verimli (2), hızlı (4), kullanışlı (1), kolay (1), ilgi çekici (1), Z kuşağına hitap ediyor (1), bilginin sağlam aktarılmasını sağlıyor (1), derslere aktif katılım sağlıyor (1)*. Olumsuz olarak *fırsat eşitliği tanımıyor (1), zorunlu olmadıkça derslerde kullanılmamalı (1)* ifadeleri yer almıştır. Mesleki ve Teknik Anadolu lisesi öğrencileri daha kısa ve az görüş sunmuşlar olup olumlu olarak; *faydalı (3), verimli (3), sınavlara hazırlanmamıza yardımcı oluyor (1), hızlı (1), zamandan tasarruf (1), bilginin öğrenilmesini kolaylaştırıyor (1)* gibi. Olumsuz görüşleri; *zorunlu olmadıkça derslerde kullanılmamalı, herkese hitap etmiyor, öğretmenlerin teknolojik araçları bilmemesi dersin motivasyonunu bozuyor (1), kontrol dışında olduğunda dersin işlenmesine zarar veriyor (1)*. Olumsuz görüşler en çok Mesleki ve Teknik Anadolu lisesi öğrencileri tarafından sunulmuş olup, bu okuldan bir öğrenci de fikrim yok ifadesini kullanmıştır. Sosyal Bilimler lisesi öğrencilerinde olumlu görüşlerin daha fazla yer aldığı görülmekte olup, *faydalı (10), verimli (8), öğretici (5), zamandan tasarruf (3), bilgi çeşitliliği sağlıyor (3), görsel hafızaya uygun (2), soru çözümlerine yardımcı oluyor (1)* ifadeleri kullanılmıştır. Olumsuz olarak; *sağlığa zarar veriyor (2), teknik aksamalar dersin motivasyonunu bozuyor (1), bazı derslerde faydalı oluyor (1), kontrol dışında olduğunda dersin işlenmesine zarar veriyor (1)* ifadeleri kullanılmıştır.

Okul türleri açısından karşılaştırma yapıldığında genel olarak olumlu görüşlerin yer aldığı az da olsa olumsuz görüşlerin de bulunduğu tespit edilmiştir. Görüş çeşitliliğinde Sosyal Bilimler lisesi öğrencileri birden fazla görüş bildirirken Mesleki ve Teknik Anadolu lisesi öğrencileri genelde tek ve kısa olarak ifade etmişlerdir.

Cinsiyet olarak erkek öğrencilerin derslerde teknolojik ekipman kullanımını; *faydalı, kullanışlı, verimli, öğretici* gibi olumlu görüşlerin yanında olumsuz taraflarını daha çok irdeledikleri tespit edilmiştir. Erkek öğrenciler genelde teknolojiye olumlu bakıyor ancak mutlaka denetleme mekanizmasının olması gerektiğini ifade ediyorlar. Bunun yanında konu hakkında fikrini beyan etmeyen öğrenciler de bulunmaktadır. Kız öğrenciler ise derslerde teknolojik ekipman kullanımını dersler için *faydalı olduğunu, öğrenmeyi kolaylaştırdığı, çağımızın gereği, görsel hafızaya uygun* gibi birçok olumlu görüşler sunarken erkek öğrencilere paralel olarak her şeyde olduğu gibi teknolojik ekipman kullanımında da kontrolün olması gerektiğini vurgulamışlardır.

Bu soruya cevap veren katılımcı ifadelerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

“Bir bakıma yararlı ancak çok uzun süre derslerle birlikte teknolojik ekipmanlarla haşır neşir oluyoruz ve sağlık açısından pek olumlu sonuçlar doğurmuyor” (Ö-8).

“Derslerde teknolojik ekipman kullanmak dersi daha iyi anlamayı sağlar, unutmamızı engeller ve bilgiye daha kolay ulaşmamızı sağlar” (Ö-32).

“Bazen oluşan teknik aksaklıklar nedeniyle derslere bağlanamamak geri kalmamıza sebep oluyor” (Ö-92).

3.2.2. Coğrafya Derslerinde Hangi Teknolojik Ekipmanları Kullanıyorsunuz?

Tablo 6. Coğrafya derslerinde kullanılan teknolojik ekipmanlar

Coğrafya derslerinde kullanılan teknolojik ekipmanlar	f	%
Akıllı Tahta	36	27,36
Bilgisayar	44	33,44
Dijital Haritalar	7	5,30
Projeksiyon	5	3,78
Kullanmıyoruz	9	6,82
Tablet	1	0,76
Telefon	30	22,73

Öğrencilerin coğrafya derslerinde en çok kullandıkları teknolojik ekipman bilgisayar (44) olup bunu akıllı tahta (36) ve telefon (30) izliyor. Salgın sürecinde derslerin uzaktan işlenmesi bilgisayar ve telefonun kullanımını arttırdığı göstermektedir. Kullanmıyoruz seçeneğinin en fazla 12. sınıf öğrencileri tarafından yazılması bu öğrencilerin üniversite sınavları için ders çalışmaya ve soru çözümüne odaklanmaları olarak değerlendirilebilir.

Sınıf seviyeleri göre verilerin analizi yapıldığında; 9. Sınıflar coğrafya derslerinde en çok *bilgisayar (18) ve telefon (11)* kullandıklarını belirtmişler. *Akıllı tahta (3), dijital haritalar (4), tablet (1)* en az yazılan teknolojik araçlar olmuştur. 9. sınıflarda eğitimin uzaktan olması akıllı tahtaların yerini bilgisayarların almasına neden olmuştur. 10. sınıflar; en çok *bilgisayar (14), telefon (8) ve akıllı tahtanın (7)* kullanıldığını ifade etmiştir. En az ise *projeksiyon (3) ve dijital haritalar (1)* kullanılmaktadır. 11. sınıflarda; *akıllı tahta (14), bilgisayar (9) ve telefon (8)* kullanılmakta olup, 11. sınıflarda yüz yüze eğitimlere bağlı olarak sınıflarda en çok akıllı tahtaların kullanılması görüş formuna yansımıştır. En az olarak *projeksiyon (1), kullanmıyoruz (1) ve dijital haritalar (2)* görüşleri ifade edilmiştir. 12. sınıflarda ise en çok kullanılan teknolojik ekipman *akıllı tahtalar (12)* olarak çıkmıştır. *Bilgisayar (3), telefon (3), projeksiyon (1)* en az kullanılan teknolojik araçlardır. Tablet ve dijital haritalar yer almadığı gibi 8 öğrenci *kullanmıyoruz* ifadesini kullanmıştır. 12. sınıflarda yüz yüze eğitimlere bağlı olarak sınıflarda en çok akıllı tahtaların kullanılması ve üniversite sınavlarına hazırlıktan dolayı canlı derslere katılımın pek olmadığı görüş formuna yansımıştır.

Genel olarak coğrafya derslerinde 9 ve 10. sınıflarda bilgisayar ve telefon en çok kullanılan teknolojik ekipman olurken 11 ve 12. sınıflarda akıllı tahta kullanımının daha yaygın olduğu tespit edilmiştir.

Okul türlerine göre; Anadolu lisesi öğrencileri coğrafya derslerinde en çok *telefon (10) ve akıllı tahta (10)* kullanırken, en az *tablet (1) ve projeksiyon (1)* kullanmaktadır. İki öğrenci de coğrafya dersinde teknolojik ekipman kullanmadıklarını belirtmiştir. Fen lisesi öğrencileri ise derslerde en çok *bilgisayar (14), akıllı tahta (8) ve telefon (5)* kullanırken, en az *dijital haritalar (4) ve projeksiyon (1)* kullanmaktadır. Bir öğrenci de coğrafya dersinde teknolojik ekipman kullanmadıklarını belirtmiştir. Mesleki ve Teknik Anadolu lisesi öğrencilerinde coğrafya derslerinde en fazla *telefon (9), bilgisayar (7) ve akıllı tahta (7)* kullanılırken; en az kullanılan araçlar ise *dijital haritalar (2) ve projeksiyondur (2)*. 6 öğrenci de coğrafya derslerinde teknolojik araç kullanmadıklarını yazmışlardır. Sosyal Bilimler Lisesi öğrencileri ise derslerde en çok *bilgisayar (14), akıllı tahta (11) ve telefon (6)* kullanırken; en az *dijital haritaları (1)* kullanmaktadır. Genel olarak bakıldığında okulların genelinde coğrafya derslerinde bilgisayar, telefon ve akıllı tahtaların en çok kullanılan teknolojik araçlar olduğu tespit edilirken; en az tablet kullanılmaktadır. Bu da öğrencilerin fazla tablet kullanmadıklarını göstermektedir.

Cinsiyet olarak incelendiğinde; Erkek öğrenciler coğrafya derslerinde en çok *bilgisayar (22), akıllı tahta (21) ve telefon (18)* kullanırken; en az *dijital haritalar (4), projeksiyon (3) ve tablet (1)* kullanmaktadır. 7 erkek öğrenci de *kullanmıyoruz* cevabını vermiştir. Kız öğrencilerde en fazla *bilgisayar (22), akıllı tahta (15) ve telefon (12)* kullanırken; en az olarak *dijital haritalar (3) ve projeksiyon (2)* kullanmaktadır. 2 kız öğrenci de *kullanmıyoruz* cevabını vermiştir. Kız ve erkek öğrencilerin görüşlerinde birbirine yakın ifadeler bulunmaktadır.

Yapılan değerlendirme sonucu coğrafya derslerinde en fazla; bilgisayar, akıllı tahta ve telefon kullanılırken en az tablet, projeksiyon ve dijital haritalar yer almıştır. Bunun yanında az da olsa 9 öğrenci coğrafya derslerinde teknolojik ekipman kullanmadıklarını belirtmiştir.

Bu soruya cevap veren katılımcı ifadelerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

“Pandemiden önce okulda bulunan akıllı tahtayı kullanıyorduk şimdi ise öğretmenimizin bilgisayarından ekranı yansıtmasıyla ders işliyoruz” (Ö-11).

“Uzaktan olduğu için telefon ve bilgisayar” (Ö- 61).

“Akıllı tahta, PC” (Ö- 88).

3.2.3. Web 2.0 Araçları Nelerdir? Coğrafya Dersinde Kullandınız mı?

Tablo 7. Web 2.0 araçları

Web 2.0 araçları nelerdir?	f	%	Web 2.0 araçları nelerdir?	f	%
Bilmiyorum	74	63,79	Google Formlar	2	1,72
Blogger	2	1,72	Google Slides	1	0,86
Bubbl.us	2	1,72	Kahoot	10	8,62
Canva	5	4,31	Rendeforest	1	0,86
Class Dojo	1	0,86	Tinkercad	1	0,86
Code.org	1	0,86	Scratch	1	0,86
Edmodo	1	0,86	Voki	1	0,86
Edpuzzle	1	0,86	Yanlış biliyor	4	3,44
Eodev	1	0,86	Zoom	2	1,72
EBA	1	0,86	Quizziz	1	0,86
Gartic.io	3	2,58			

Web 2.0 araçları nelerdir sorusuna 74 öğrenci *bilmiyorum* cevabını vermiştir. 36 öğrenciden 22 tanesi tabloda yazılan Web 2.0 araçlarından kullandıklarını yazmışlar, 10 öğrenci ise Web 2.0 araçlarının özelliği hakkında bilgi vermiştir. 4 öğrenci de Web 2.0 araçları hakkında yanlış bilgi vermişlerdir. Dolayısıyla öğrencilerin geneli Web 2.0 araçları hakkında fazla bir bilgiye sahip olmadıkları ve kullanmadıkları tespit edilmiştir.

Sınıf seviyesine göre baktığımızda 9. sınıflarda 10 öğrenci Web 2.0 araçlarını bildiklerini ve kullandıklarını belirtmişlerdir. 14 öğrenci bilmediğini ifade etmiştir. 10. sınıflarda 14 öğrenci Web 2.0 araçlarını bildiklerini ve kullandıklarını, 11 öğrenci ise bilmediğini ifade etmiştir. 11. sınıflarda 7 öğrenci Web 2.0 araçlarını bildiklerini ve kullandıklarını belirtmiş; 19 öğrenci ise bilmediğini ifade etmiştir. 12. sınıflarda 6 öğrenci Web 2.0 araçlarını bildiklerini ve kullandıklarını belirtmiş; 19 öğrenci ise bilmediğini ifade etmiştir. Sınıf seviyelerinde 9 ve 10. sınıf öğrenciler Web 2.0 araçlarını daha iyi bilirken, 11 ve 12. sınıflarda bilenlerin sayısı azalmıştır.

Cevaplar okul türüne göre incelendiğinde; Anadolu lisesinde 9 öğrenci Web 2.0 araçlarını bildiklerini ve kullandıklarını, 16 öğrenci Web 2.0 araçlarını bilmediklerini ifade etmiştir. Fen lisesinde 12 öğrenci Web 2.0 araçlarını bildiklerini ve kullandıklarını, 13 öğrenci Web 2.0 araçlarını bilmediklerini ifade etmiştir. Mesleki ve Teknik Anadolu lisesinde 1 öğrenci Web 2.0 araçlarını bildiğini ve kullandığını, 24 öğrenci Web 2.0 araçlarını bilmediklerini ifade etmiştir. Sosyal Bilimler lisesinde 15 öğrenci Web 2.0 araçlarını bildiklerini ve kullandıklarını, 10 öğrenci Web 2.0 araçlarını bilmediklerini ifade etmiştir. Okul türlerine bakıldığında Sosyal Bilimler lisesi öğrencileri Web 2.0 araçlarını bilme ve kullanmada ilk sırada yer alırken, Mesleki ve Teknik Anadolu lisesi bir öğrenci ile son sırada yerini almıştır. Okullarda eğitim seviyeleri ve öğrenci profiline göre dijital araçların daha güncel versiyonlarının kullanımının değiştiğini göstermektedir.

Cinsiyet değişkenine göre Web 2.0 araçların bilinmesi ve kullanılmasına incelendiğinde; 57 erkek öğrencinin 12 tanesi Web 2.0 araçlarını bildiklerini, 45'i bilmediklerini ifade etmiştir. Kız öğrencilerin ise 10 tanesi Web 2.0 araçlarını bildiklerini, 33'ü bilmediklerini ifade etmiştir. Cinsiyet arasında birbirine yakın değerler olmakla birlikte erkek öğrencilerin Web 2.0 araçlarını biraz daha fazla bildikleri ortaya çıkmıştır.

Genel olarak öğrencilerin sadece 22 tanesinin Web 2.0 araçları hakkında iyi bir bilgiye sahip olduğu büyük bir çoğunluğunun bilmediği tespit edilmiştir.

Tablo 8. Coğrafya dersinde Web 2.0 araçlarının kullanımı

Coğrafya dersinde Web 2.0 araçlarını kullandınız mı?	f	%
Evet	16	16
Hayır	84	84

Katılımcı öğrencilerin %84'ü coğrafya derslerinde Web 2.0 araçlarını kullanmadıklarını belirtmişler. Bu durum bize coğrafya derslerinde Web 2.0 araçlarının yok denecek kadar az kullanıldığını göstermektedir.

Sınıf seviyesinde 24 kişilik 9. sınıflarda 4 öğrenci, 25 kişilik 10. sınıflardan 9 öğrenci, 26 kişilik 11. sınıflardan 3 öğrenci, 25 kişilik 12. sınıflardan coğrafya derslerinde hiç kullanmadıklarını ifade etmişler. Görüldüğü gibi sınıflar

bazında da coğrafya derslerinde Web 2.0 araçlarının en çok 10. Sınıflarda kullanılırken 9 ve 11'lerde yok denecek kadar az kullanılmakta, 12. sınıflarda hiç kullanılmadığı ortaya çıkmıştır.

Okul türü olarak incelendiğinde; Anadolu lisesinde 3, Fen lisesinde 6, Sosyal Bilimler lisesinde 9 öğrencinin coğrafya derslerinde Web 2.0 araçlarını kullandığını ifade etmiş, Mesleki ve Teknik Anadolu lisesinde kullanılmadığı ifade edilmiştir. Web 2.0 araçlarının coğrafya derslerinde en çok Sosyal Bilimler lisesinde kullanıldığı, Mesleki ve Teknik Anadolu lisesinde ise hiç kullanılmadığı ortaya çıkmıştır.

Cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde; erkek ve kız öğrencilerin 8'i coğrafya derslerinde Web 2.0 araçlarını kullandıklarını ifade etmişlerdir. Erkek öğrencilerin 45'i, kız öğrencilerin 35'i Web 2.0 araçlarının coğrafya derslerinde kullanmadığını belirtmiştir.

Genel olarak incelendiğinde Web 2.0 araçları coğrafya derslerinde çok az kullanıldığı tespit edilmiştir. Web 2.0 araçlarına en uygun derslerden biri olan coğrafya dersinde kullanımının az olmasında coğrafya öğretmenlerinin bu araçları derslerde kullanmasını bilmediklerini ya da kullanmadıklarını gösterebilir.

Bu soruya cevap veren katılımcı ifadelerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

"Bizlerin gelişiminde yardımcı olacak uygulamalardır. Evet kullandık" (Ö-1).

"Quiver, Celestia, Aurasma vb. Herhangi birisini kullanmıyoruz" (Ö-33).

"Kullanmadığım için bilmiyorum" (Ö- 63).

"Web 2.0 Araçları Cahoot, eba kanva, zoom gibi uygulamalardır. Evet, biz coğrafya dersinde Zoom'u ve Eba'yu kullandık" (Ö-76).

3.2.4. Coğrafya Konularının Araştırılmasında Kullandığınız Dijital Platformlar Var mıdır? Varsa Hangileridir?

Tablo 9. Coğrafya konularının araştırılmasında dijital platformların kullanımı

Coğrafya konularının araştırılmasında kullandığınız dijital platformlar var mı?	f	%
Evet	79	79
Hayır	21	21

Öğrencilerin %79'u coğrafya konularının araştırılmasında dijital platformları kullandığı, %21'nin ise kullanmadığı tespit edilmiştir. %21 oranında öğrencinin kullanmaması eğitim alanında dijitalleşme konusunda hala eksiklerimizin olduğunu göstermektedir.

Sınıf seviyelerinde coğrafya konularının araştırılmasında dijital platformları kullanmayan öğrencilerden 9. sınıflarda 4 öğrenci, 10. sınıflarda 2 öğrenci, 11. sınıflarda 3 öğrenci, 12. sınıflarda 12 öğrenci yer almaktadır. Coğrafya konularının araştırılmasında dijital platformları kullanmayan 12. sınıf öğrencilerinin fazla olmasında; 12. Sınıfların üniversite sınavlarına hazırlanması, öncelikli konuların farklı olması gibi sebeplerin etkili olduğu düşünülmektedir.

Okul türüne göre incelendiğinde; Anadolu lisesinde 1, Fen lisesinde 3, Mesleki ve Teknik Anadolu lisesinde 12, Sosyal Bilimler lisesinde 5 öğrenci coğrafya konularının araştırılmasında dijital platformları kullanmadığını ifade etmiştir.

Cinsiyete göre incelendiğinde; erkek öğrencilerden 13, kız öğrencilerden 8 toplam 21 öğrencinin coğrafya dersi araştırmalarında dijital platformları kullanmadığı görüldü. Bu öğrencilerin 12'sinin son sınıf olması yine üniversite yerleştirme sınav hazırlıklarının etkisi olduğu düşünülmektedir. Coğrafya dersinde erkek öğrencilerin araştırma çalışmalarında kız öğrencilere göre daha az dijital platform kullandıkları tespit edilmiştir. Erkek öğrencilerin coğrafya araştırmalarını farklı kaynaktan mı yaptıkları veya araştırma yapmadıkları mı sorusu da ayrı bir tartışma konusudur. Genel olarak bakıldığında öğrencilerin büyük bir bölümü coğrafya araştırma konularında dijital platformları kullandığı ortaya çıkmıştır.

Tablo 10. Coğrafya konularının araştırılmasında kullanılan dijital platformlar

<i>Coğrafya Konularının Araştırılmasında Kullandıkları Dijital Platformlar</i>	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>Coğrafya Konularının Araştırılmasında Kullandıkları Dijital Platformlar</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Arama Motorları	2	1,53	Pinterest	2	1,53
Dijital dergiler	2	1,53	Telegram	4	3,05
EBA	1	0,76	Twitter	12	9,16
Facebook	5	3,81	Youtube	13	9,92
Google	31	23,67	WhatsApp	39	29,77
Instagram	6	4,58	Web siteleri ve bloglar	5	3,81
Messenger	3	2,30	Wikipedia	6	4,58

Coğrafya konularının araştırılmasında en çok kullanılan dijital platform WhatsApp (39) ve Google (31) olarak çıkmıştır. WhatsApp bir araştırma platformu olmamasına rağmen öğrenciler özellikle ders çalışırken, soru çözümlerinde öğretmenleri ve arkadaşları arasında kurdukları WhatsApp grupları ile bilgi paylaşımlarında bulunmakta olduğunu ifade ettiler. Arama motorları içinde öğrencilerin en yaygın olarak kullandığı ise ilk ve en eski arama motoru olması ile en çok kullanılmasından dolayı Google olarak çıkmıştır. Bunun yanında birçok dijital platformların öğrenciler tarafından kullanıldığı ortaya çıkmıştır.

Sınıf seviyelerine bakıldığında; 9. sınıflarda en çok kullanılan platformlar Google (10), WhatsApp (8), youtube (6) olurken, bunun yanında twitter (4), instagram (2), telegram (2), arama motorları (1), EBA (1), facebook (1), messenger (1), pinterest (1) de bulunmaktadır. 10. sınıflarda en çok kullanılan dijital platformlar; WhatsApp (11) ve Google (10) olarak çıkmıştır. Bunun yanında instagram (4), youtube (4), facebook (2), twitter (2), wikipedia (2), Web siteleri ve bloglar (2), arama motorları (1), messenger (1), pinterest (1), telegram (1) yer almaktadır. 11. sınıflarda WhatsApp (15) ve Google (7) olarak çıkmıştır. Bunun yanında twitter (3), Web siteleri ve bloglar (3), dijital dergiler (2), wikipedia (2), facebook (1) ve youtube (1) bulunmaktadır. 12. sınıflarda WhatsApp (5) ve Google (4) olarak çıkmıştır. Bunun yanında twitter (3), wikipedia (2), facebook (1), messenger (1), telegram (1) ve youtube (2) bulunmaktadır. Her sınıf seviyesinde WhatsApp ve Google en fazla kullanılan dijital platformlar olarak ortaya çıkmıştır. Canlı derslerde en çok kullanılan platform EBA olmasına rağmen bunun cevaplara yansımaması da ayrı bir tartışma konusudur.

Okul türlerine göre incelendiğinde; Anadolu lisesinde en fazla Google (8) ve WhatsApp (9) yer almaktadır. Bunun yanında youtube (5), instagram (4), twitter (4), dijital dergiler (2), facebook (2), telegram (2), Web siteleri ve bloglar (2), wikipedia (2) EBA (1) ve messenger (1) yer alır. Fen lisesinde en fazla Google (11) ve WhatsApp (10) yer almaktadır. Bunun yanında youtube (4), arama motorları (2), Web siteleri ve bloglar (1) ve wikipedia (1) yer alır. Mesleki ve Teknik Anadolu lisesinde en fazla WhatsApp (9) ve Google (4) yer almaktadır. Bunun yanında facebook (3), instagram (2), messenger (2) ve twitter (2) yer alır. Sosyal Bilimler lisesinde ise en fazla WhatsApp (11) ve Google (8) yer almaktadır. Bunun yanında twitter (6), youtube (5), wikipedia (3), Web siteleri ve bloglar (2), pinterest (2) ve telegram (1) yer alır. Her okul türünde de WhatsApp ve Google en fazla kullanılan dijital platformlar olarak ortaya çıkmıştır.

Cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde; coğrafya dersleri için erkek öğrencilerin en fazla WhatsApp (22) ve Google (11) kullandıkları ortaya çıkmıştır. Bunun yanında youtube (6), facebook (5), instagram (5), twitter (5), wikipedia (5), Web siteleri ve bloglar (3), arama motorları (2), messenger (2), EBA (1), dijital dergiler (1), pinterest (1) kullandıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca 15 erkek öğrencinin coğrafya dersleri için herhangi bir dijital platform kullanmadıkları tespit edilmiştir. Kız öğrencilerde en fazla Google (20) ve WhatsApp (17) kullandığı ortaya çıkmıştır. Kullandıkları diğer dijital platformların dağılışı twitter (7), youtube (6), wikipedia (5), telegram (4), instagram (1), Web siteleri ve bloglar (3), messenger (1), dijital dergiler (1), pinterest (1). Bunun yanında 6 kız öğrencinin coğrafya dersleri için herhangi bir dijital platform kullanmadıkları tespit edilmiştir. Kız öğrenciler coğrafya dersi araştırmalarında dijital platformları erkek öğrencilere göre daha çok kullandığı tespit edilmiştir.

Genel olarak öğrenciler coğrafya derslerinin araştırma konularında en çok WhatsApp ve Google kullandıkları, bunun yanında farklı dijital platformların da kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunun yanında 21 öğrencinin herhangi bir dijital platform kullanmadığı görülmüş olup, bu öğrencilerin çoğu Mesleki ve Teknik Anadolu lisesi erkek öğrencileridir.

Bu soruya cevap veren katılımcı ifadelerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

“Uzman kişilerin yazmış oldukları bloglar, köşe yazıları, sosyal medyalarını takip ediyorum (Ö-20).

“Yoktur hiçbirisi” (Ö-74).

“Var. WhatsApp aracılığıyla arkadaşlarım ve öğretmenimden gerekli konuları öğrenebiliyorum. Ayrıca Google ve YouTube uygulamalarıyla da geniş çaplı bilgilere de ulaşabiliyorum” (Ö-84).

3.2.5. Coğrafya Derslerinizde ve Çalışmalarınızda EBA'dan Faydalıyor Musunuz? Düşünceleriniz Nelerdir?

Tablo 11. Coğrafya dersleri ve çalışmalarında EBA kullanımı

<i>Coğrafya derslerinizde ve çalışmalarınızda EBA'dan faydalıyor musunuz?</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Evet	49	49
Hayır	51	51

Coğrafya derslerinde EBA'yı kullanan ve kullanmayan öğrencilerin oranları birbirine yakın olup EBA'yı kullanmayan öğrencilerin oranı %2 daha fazladır. Bu sonuç bize uzaktan eğitimde öğrencilerin coğrafya derslerine yeterince katılmadıklarını ve çalışmalarında EBA'da bulunan etkinlik, anlatım, soru çözümleri gibi birçok alandan da yeterince faydalanmadığını göstermektedir.

Sınıf seviyelerine bakıldığında 9. Sınıflarda coğrafya derslerinde EBA'yı kullanan ve kullanmayanların oranlarının eşit olduğu, 25 kişilik 10. sınıflarda 9 öğrencinin kullanmadığı, 16 öğrencinin kullandığı ortaya çıkmıştır. 26 kişilik 11. sınıflarda 12 öğrencinin kullanmadığı, 14 öğrencinin kullandığı ortaya çıkmıştır. 25 kişilik 12. sınıflarda 14 öğrencinin kullanmadığı, 11 öğrencinin kullandığı ortaya çıkmıştır. Sınıf seviyelerinde EBA'yı en çok kullanan 10. sınıf, en az kullanan ise 9. sınıflardır.

Coğrafya derslerinde EBA'yı kullanan ve kullanmayan öğrencilerin okul türlerine göre incelendiğinde; Anadolu lisesi öğrencilerinin 16'sı hayır, 9'u evet, Fen lisesi öğrencilerinin 13'ü hayır 12'si evet, Mesleki ve Teknik Anadolu lisesi öğrencilerinin 7'si hayır 18'i evet, Sosyal Bilimler lisesi öğrencilerinin 14'ü hayır 11'i evet cevabını vermiştir. Buna göre EBA'yı en çok kullanan okul Mesleki ve Teknik Anadolu lisesi, en az kullanan Anadolu lisesi olarak çıkmıştır. Fen ve Sosyal Bilimler liselerinde bulunan öğrencilerin cevapları birbirine yakındır.

Cinsiyete değişkenine göre değerlendirildiğinde erkek öğrencilerin 28'i coğrafya derslerinde EBA'yı kullanırken, 29'u kullanmamaktadır. Kız öğrencilerde 22'si coğrafya derslerinde EBA'yı kullanırken, 19'u kullanmadığını ifade etmiştir. Kız öğrencilerde evet, erkek öğrencilerde hayır daha fazla çıkmıştır. Bu durum kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre EBA'ya daha çok giriş yaparak faydalandıklarını gösterir. Genel olarak bakılırsa her iki cinsiyette de yarı yarıya bir kullanım tespit edilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın eğitim alanındaki en büyük programı olan EBA her ders için çeşitli dokümanlarla çok iyi hazırlanmış bir platform olmasına rağmen faydalanan öğrenci sayısı beklentinin altında çıkmıştır.

Tablo 12. Öğrencilerin EBA hakkındaki düşünceleri

<i>EBA hakkında düşünceleriniz nelerdir?</i>	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>EBA hakkında düşünceleriniz nelerdir?</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Akademik başarıya katkı sağlıyor	2	1,68	Kişiyi özel testlerin olması ayrıcalık	1	0,84
Akılda kalıcılığı artırıyor	2	1,68	Kitaplara dijital ulaşılmasını sağlıyor	1	0,84
Başarılı bir portal	1	0,84	Konu kavranmasını sağlıyor	3	2,52
Bazen sıkıcı olabiliyor	1	0,84	Konuların pekiştirilmesini sağlıyor	8	6,72
Bilgiler basmakalıp ve resmi	1	0,84	Kullanılabilir	1	0,84
Büyük bir yardımcı kaynak	2	1,68	Okul kitaplarını ve yardımcı kaynakları tercih ediyorum	3	2,52
Çeşitli soru çözümleri sunuyor	5	4,21	Özel ders özelliğinde	1	0,84
Ders çalışıyorum	1	0,84	Pratik	1	0,84
Diğer platformlar daha cazip ve daha iyi	4	3,36	Sevdiğim bir platform	1	0,84
Faydalı	17	14,28	Son sınıfta olduğum için kullanmıyorum	1	0,84
Fikrim yok	37	31,10	Şu an ihtiyaç duymuyorum	1	0,84
Görsel hafızaya uygun	1	0,84	Uzaktan eğitime katkısı oluyor	3	2,52
Güzel bir uygulama	8	6,72	Yeterli değil, eksikleri var	4	3,36
İçeriği çeşitli bölümlerle zenginleştirilmiş	5	4,21	Videolar ile konu anlatımını kolaylaştırıyor	3	2,52

Salgın sürecinde okullarda canlı derslerin EBA üzerinden yapılmasına rağmen 38 öğrencinin EBA hakkında "fikrim yok" demesi dijital platformu anlayamadıklarını, kullanmadıklarını ya da tepkili olduklarını gösteriyor. Genel olarak EBA hakkında öğrencilerin olumlu düşünceleri bulunmakta; *faydalı (17)*, *güzel bir uygulama (8)*, *uzaktan eğitime katkı sağlıyor (3)*, *içeriği çeşitli bölümlerle zenginleştirilmiş (5)*, *çeşitli soru çözümleri sunuyor (5)*, *konu kavranmasını sağlıyor (3)* gibi. Ancak bunun yanında olumsuz görüşlerinde yer aldığı görülüyor; *yeterli değil, eksikleri var (4)*, *diğer platformlar daha cazip ve daha iyi (4)*, *okul kitaplarını ve yardımcı kaynakları tercih*

ediyorum (3), bilgiler basma kalıp ve resmi (1) gibi. Bunun yanında son sınıftayım (1), şu an ihtiyaç duymuyorum (1) gibi EBA hakkında düşüncesi net olmayan cevaplarda bulunmakta.

Sınıf seviyelerine göre bakıldığında; 9.sınıflarda öğrencilerde en çok *fikrim yok (8)* ve *faydalı (6)* cevapları verilmiştir. Bunun yanında *akademik başarıya katkı sağlıyor (2)*, *güzel bir uygulama (3)*, *konu tekrarı yapılarak akılda kalıcılığı artırıyor (1)*, *videolar ile konu anlatımını kolaylaştırıyor (1)* gibi olumlu cevapların çoğunlukta olduğu tespit edilmiştir. Az da olsa *bazen sıkıcı olabiliyor (1)*, *yeterli olduğunu düşünmüyorum (1)*, *okul kitabımı ve yardımcı kaynakları tercih ediyorum (1)* gibi olumsuz cevaplarda yer almaktadır. 10. sınıflarda en fazla *fikrim yok (9)* ve *faydalı (5)* cevapları verilmiştir. Öğrencilerin önemli bir kısmı EBA hakkında olumlu düşüncelerini yazmıştır. *Videolar ile konu anlatımını kolaylaştırıyor (1)*, *güzel bir uygulama (1)*, *pratik (1)*, *konuların pekiştirilmesini sağlıyor (2)*, *konu kavramasını sağlıyor (2)* gibi. Olumsuz düşünceler içinde; *diğer platformlar daha cazip ve daha iyi (2)*, *bilgiler basma kalıp ve resmi (1)*, *yeterli olduğunu düşünmüyorum (1)*. 11. sınıflarda yine *fikrim yok (7)* ve *faydalı (6)* cevapları en fazla verilen cevaplar olurken olumlu düşünceler; *güzel bir uygulama (3)*, *konu kavranmasını sağlıyor (2)*, *uzaktan eğitime katkı sağlıyor (3)*, *sevdiğim bir platform (1)*, *içeriği çeşitli bölümlerle zenginleştirilmiş (1)*, *kişiyeye özel testlerin olması ayrıcalık (1)*, *özel ders özelliği (1)* Olumsuz olarak; *okul kitabımı ve yardımcı kaynakları tercih ediyorum (1)* olmuştur. Bunun yanında *yeterli değil, eksikleri var (1)* cevabı da verilmiştir. 12. sınıf öğrencilerde en fazla *fikrim yok (11)* olarak cevap verilmiştir. *Güzel bir uygulama (1)*, *görsel hafızaya uygun (1)*, *çeşitli soru çözümleri sunuyor (2)*, *akılda kalıcılığı artırıyor (1)*, *ders çalışıyorum (1)* gibi olumlu cevapların yanında *yeterli değil, eksikleri var (1)* cevabı da yer almaktadır. Ayrıca *son sınıftayım (1)*, *şu an ihtiyaç duymuyorum (1)* gibi EBA hakkında düşüncesi net olmayan cevaplarda bulunmaktadır.

Okul türü incelendiğinde; Anadolu lisesi öğrencilerinin 12'si EBA hakkında *fikrim yok*, 1 öğrencide *şu an ihtiyaç duymuyorum* diyerek EBA hakkında hiçbir görüş beyan etmemişlerdir. *Faydalı (6)*, *akademik başarıya katkı sağlıyor (2)*, *güzel bir uygulama (5)*, gibi olumlu düşüncelerin yoğunlukta olduğu görülüyor. Bunun yanında iki öğrencide olumsuz görüşlerini belirtmişlerdir. Bunlar; *bazen sıkıcı olabiliyor (1)* ve *yeterli değil, eksikleri var (1)*. Fen lisesi öğrencileri en çok *fikrim yok (7)* cevabını vererek EBA hakkında görüş bildirmemişlerdir. Olumlu görüşlerden en çok; *faydalı (5)*, *içeriği çeşitli bölümlerle zenginleştirilmiş (2)* ve *büyük bir yardımcı kaynak (2)*. Olumsuz olarak *diğer platformlar daha cazip ve daha iyi (2)* ve *yeterli değil, eksikleri var (1)*. Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencileri; yine en çok *fikrim yok (11)* cevabını vererek EBA hakkında görüş bildirmemişlerdir. *İçeriği çeşitli bölümlerle zenginleştirilmiş (3)*, *faydalı (2)*, *güzel bir uygulama (2)*, *pratik (1)* gibi olumlu görüşlerin yanında *diğer platformlar daha cazip ve daha iyi (1)*, *okul kitabımı ve yardımcı kaynakları tercih ediyorum (1)* gibi olumsuz düşüncelerde yer almaktadır. Sosyal Bilimler lisesi öğrencilerinde ise en çok *fikrim yok (10)* cevabını vererek EBA hakkında görüş bildirmemişlerdir. Olumlu olarak; *faydalı (5)*, *İçeriği çeşitli bölümlerle zenginleştirilmiş (2)*, *uzaktan eğitime katkısı var (2)* görüşleri en çok yer almıştır. Olumsuz olarak ise *diğer platformlar daha cazip ve daha iyi (1)*, *bilgiler basma kalıp ve resmi (1)* gibi görüşleri yer almıştır. Öğrencilerimiz her okul türünde en çok *fikrim yok* cevabını vererek EBA hakkında hiçbir görüşü olmadığını belirtmiştir. Bunun yanında olumlu görüşlerin çoğunlukta olduğu tespit edilmiştir.

Cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde; erkek öğrencilerin 26'sı *fikrim yok* cevabını vererek *faydalı (5)*, *akademik başarıya katkı sağlıyor (2)*, *güzel bir uygulama (4)*, *içeriği çeşitli bölümlerle zenginleştirilmiş (3)*, *uzaktan eğitime katkı sağlıyor (3)*, *başarılı bir portal (2)*, *kişiyeye özel testlerin olması ayrıcalık (1)*, *özel ders özelliğinde (1)* gibi olumlu görüşler bildirmişlerdir. Olumsuz olarak ise; *yeterli değil, eksikleri var (1)*, *diğer platformlar daha cazip ve daha iyi (1)*, *okul kitabımı ve yardımcı kaynakları tercih ediyorum (3)* gibi görüşler yer almıştır. Bunun yanında *son sınıftayım (1)* cevabı ile de EBA hakkındaki düşüncesi belli olmayan öğrenci bulunmaktadır. Kız öğrencilerin cevaplarında *faydalı (12)* ve *fikrim yok (11)* görüşleri ön sıralarda çıkmıştır. *Güzel bir uygulama (4)*, *çeşitli soru çözümleri sunuyor (3)*, *Konu kavranmasını sağlıyor (3)*, *sevdiğim bir platform (1)*, *içeriği çeşitli bölümlerle zenginleştirilmiş (2)*, *büyük bir yardımcı kaynak (2)*, *görsel hafızaya uygun (1)* gibi olumlu görüşlerin fazla olduğu görülüyor. Bunun yanında; *bazen sıkıcı olabiliyor (1)*, *yeterli değil, eksikleri var (3)*, *bilgiler basmakalıp ve resmi (1)*, *diğer platformlar daha cazip ve daha iyi (3)* gibi olumsuz görüşlerde bulunmaktadır. *Şu an ihtiyaç duymuyorum (1)* cevabı ile de EBA hakkındaki düşüncesi belli olmayan bir öğrenci bulunmaktadır. Erkek öğrenciler kız öğrencilere oranla EBA hakkında daha çok olumlu görüşler sunmuşlardır. Genel olarak bakıldığında öğrenciler EBA hakkında görüş bildirmemişlerdir.

Bu soruya cevap veren katılımcı ifadelerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

“Faydalanmıyorum ama orada yararlanabilecek çok güzel bilgiler var” (Ö-14).

“Evet faydalı buluyorum. Fakat ben kullanmıyorum. Kendim çalışıyorum” (Ö-68).

“Evet. Gerek videolar olsun gerek testleriyle konu hakkında bilgi sahibi olabiliyor ve pekiştirebiliyorum. Konu özetleri not çıkarma konusunda yardımcı oluyor” (Ö-96).

3.2.6. Coğrafya Derslerinin Dijital Yetkinliğinize Gelişimine Katkı Sağladığını Düşünüyor Musunuz?

Tablo 13. Coğrafya derslerinin dijital yetkinliğin gelişime katkısı

<i>Coğrafya derslerinin dijital yetkinliğinizin gelişimine katkı sağladığını düşünüyor musunuz?</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Evet	55	55
Hayır	39	39
Bazen	5	5
Düşüncem yok	1	1

Öğrencileri %55'i coğrafya dersinin dijital yetkinliklerinin gelişimine katkı sağladığını düşünürken, %39'u hayır, %5 bazen %1 ise bu konuda düşüncesinin olmadığını ifade etmiş olup dijital okuryazarlık becerisinin kazandırılmasında coğrafya dersinin etkili olduğu tespit edilmiştir.

Sınıf seviyeleri incelendiğinde; coğrafya dersinin dijital yetkinliklerinin gelişimine katkı sağladığı ile ilgili 9. sınıflarda 13 öğrenci evet, 9 öğrenci hayır, 1 öğrencide düşüncem yok, 1 öğrencide bazen cevabını vermiştir. 10. sınıflarda 12 öğrenci evet, 10 öğrenci hayır, 3 öğrencide bazen cevabını vermiştir. 11. sınıflarda 19 öğrenci evet, 6 öğrenci hayır, 1 öğrencide bazen cevabını vermiştir. 12. sınıflarda 11 öğrenci evet, 14 öğrenci hayır cevabını vermiştir. Buna göre 9, 10 ve 11. sınıflarda evet cevabı daha çok verilirken hayır cevabının daha az olduğu görülür. 12. sınıflarda ise hayır cevabı daha fazladır. Evet sayısının en fazla olduğu sınıf 11, en az olduğu sınıf 12'dir. 9. sınıflardan bir öğrencinin düşüncesi yokken, 9-10 ve 11. sınıflardan 5 öğrenci bazen cevabını vermiştir.

Okul türüne bakıldığında; Anadolu lisesi öğrencilerinin 12'si coğrafya dersinin dijital yetkinliklerinin gelişimine katkı sağladığını düşünürken 12'si hayır, 1 düşüncem yok cevabını vermiştir. Fen lisesi öğrencileri bu soruya 13 evet, 12 hayır cevabını vermişlerdir. Mesleki ve Teknik Anadolu lisesi 17 evet, 6 hayır, 2 bazen cevaplarını vermişlerdir. Sosyal Bilimler lisesi 13 evet, 9 hayır, 3 bazen cevaplarını vermişlerdir. Buna göre evet cevabı en fazla Mesleki ve Teknik Anadolu lisesi verirken hayır cevabını en fazla Anadolu ve Fen liseleri öğrencileri vermiştir.

Cinsiyet değişkenine bakıldığında; erkeklerin 35 coğrafya dersinin dijital yetkinliklerinin gelişimine katkı sağladığını düşünürken, 20'si hayır, 1 öğrenci bazen, 1 öğrenci düşüncem yok cevabını vermişlerdir. Kız öğrencilerde ise 20 evet, 20 hayır, 3 bazen cevapları ortaya çıkmıştır. Erkek öğrencilerde evet sayısı daha fazla iken kız öğrencilerde evet ve hayır cevaplarının eşit olduğu görülmektedir. Dijital okuryazarlık becerisinin kazandırılmasında coğrafya dersinin katkısı olduğunu erkek öğrencilerin daha ağırlıkta düşündüğü tespit edilmiştir.

Genel olarak eğitimde öğrencileri coğrafya dersinin dijital yetkinliğe katkısını hemen hemen yarı yarıya bir dağılım söz konusudur. Bu durum öğrencilerin coğrafya dersinde kullanılan yöntem ve tekniklerde dijital araç ve gereçler ile dijital platformları kullanmaya daha çok ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Bu soruya cevap veren katılımcı ifadelerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

“Genel olarak tüm derslerin katkı sağladığını söyleyebilirim fakat ben coğrafyanın ek olarak bir gelişim katkısı sağladığını düşünmüyorum” (Ö-15).

“Hayır düşünmüyorum” (Ö-42).

“Bilgi edinme ve farkındalık konusunda katkı sağlıyor” (Ö-82).

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğrencilere dijital okuryazarlık becerisini kazandıran derslerden biri de coğrafya dersidir. Öğrencilere üst düzey bilişsel becerilerini geliştirmeye yardımcı olan dijital okuryazarlık becerisinin coğrafya dersi öğretim programının kazanımlar özelinde incelendiğinde doğrudan bağlantısının olmadığı tespit edilmiştir. Öğretim programının yetkinlikler bölümünü oluşturan *“Türkiye Yetkinlikler Çerçevesinde”* belirlenen sekiz anahtar yetkinlikten biri olan *“Dijital Yetkinlik”* bölümünün içinde yer aldığı ortaya çıkmıştır (MEB, 2018).

Buna karşın kazanımların içerikleri ve kazandırılması gereken coğrafi beceriler çerçevesinde incelediğinde her bir kazanım için mutlaka bilişim teknolojilerinin kullanılmasını dolayısıyla öğretmen ve öğrencilerin de dijital okuryazarlık becerisini kullanmasını zorunlu hale getirmektedir. Bu nedenle dijital okuryazarlık becerisinin öğretim programındaki yerini geliştirebilmek için öncelikle coğrafya öğretim programı yeniden gözden geçirilebilir ve kazanım yapısı yeniden revize edilebilir. Dijital okuryazarlık becerisinin kazanımın içeriğine uygun olarak doğrudan yazılması ile daha net ve anlaşılır olması sağlanabilir. Bunun yanında sınıf seviyesinde kazandırılacak dijital okuryazarlık becerileri belirlenerek öğretim programında yer alabilir. Böylece öğrencinin dijital okuryazarlık beceri gelişim süreci takip edilebilir.

Bu araştırma kapsamında öğrenimleri sırasında coğrafya derslerine katılan, Aksaray ilinde dört farklı devlet okulu olan (Anadolu lisesi, Fen lisesi, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi) ortaöğretim kurumlarında öğrenim görmekte olan ve gönüllülük esasına göre çalışmaya katılan öğrencilerin “dijital okuryazarlık becerisi”ni uygulama düzeyleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Çalışma sonucunda;

Öğrencilerin sorulara vermiş oldukları cevapların genel değerlendirmesinin yanında sınıf seviyeleri, okul türleri ve cinsiyet değişkenliğinden oluşan alt boyutlar çerçevesinde analizi yapılmıştır. Her alanda yapılan analiz çalışmalarında ortaya çıkan sonuçların birbirine paralel olduğu tespit edilmiştir. Cevaplar hususunda Mesleki ve Teknik Anadolu lisesi öğrencileri daha kısa cevaplar verirken Sosyal Bilimler lisesi öğrencilerinin daha ayrıntılı cevaplar verdiği tespit edilmiştir.

Öğrencilerin derslerde teknolojik ekipmanın kullanılması ile ilgili az da olsa olumsuz görüşler bulunmakla birlikte olumlu görüşler çoğunluktadır. Genel olarak derslerde teknolojik ekipmanların kullanılması öğrencinin motivasyonunu, öğrenimini ve öğrenmedeki kalıcılığını artırdığı ortaya çıkmıştır. Olumsuz ifade edilen konularda gereken tedbirler alınırsa (teknik aksamaların engellenmesi, öğretmenlerin teknolojik alet kullanımının sağlanması, teknik alt yapıların ülke genelinde eşit hale getirilmesi gibi) öğrencilerin dijitalleşmeye, dijital araçlara daha pozitif bakmaları sağlanabilir.

Öğrencilerin coğrafya derslerinde en çok kullandıkları dijital araçlar bilgisayar (44), akıllı tahta (36) ve telefon (30) iken en az; tablet, projeksiyon ve dijital haritalardır. Salgın sürecinde derslerin uzaktan işlenmesi bilgisayar ve telefonun kullanımını artırdığını göstermiştir. Kullanmıyoruz seçeneğini 12. sınıf öğrencileri tarafından yazılması üniversite sınavlarına hazırlanması olarak değerlendirilebilir. Genel olarak coğrafya derslerinde 9 ve 10. sınıflarda bilgisayar ve telefon en çok kullanılan araçlar olurken 11 ve 12. sınıflarda akıllı tahta kullanımının daha yaygın olduğu tespit edilmiştir.

Web 2.0 araçları nelerdir? Sorusuna 74 öğrenci bilmiyorum cevabını vermiş olup 36 öğrenciden 22 tanesi Web 2.0 araçlarını kullandıklarını yazmış, 10 öğrenci ise Web 2.0 araçlarının özelliği hakkında bilgi vermiştir. 4 öğrenci de Web 2.0 araçları hakkında yanlış bilgi vermiştir. Dolayısıyla öğrencilerin genelinde Web 2.0 araçları hakkında fazla bir bilgiye sahip olmadıkları ve bu araçları kullanmadıkları tespit edilmiştir. Sınıf seviyelerinde 9 ve 10. sınıf öğrencileri Web 2.0 araçlarını daha iyi bilirken, 11 ve 12. sınıflarda bilenlerin sayısı azalmıştır. Okul türlerine bakıldığında Sosyal Bilimler lisesi öğrencileri Web 2.0 araçlarını bilme ve kullanmada ilk sırada yer alırken, Mesleki ve Teknik Anadolu lisesi son sırada yer almıştır. Okullarda eğitim seviyeleri ve öğrenci profiline göre dijital araçların daha güncel versiyonlarının kullanımının değiştiği görülmüştür. Cinsiyetler arasında birbirine yakın değerler olmakla birlikte erkek öğrencilerin Web 2.0 araçlarını biraz daha fazla bildikleri ortaya çıkmıştır.

Katılımcı öğrencilerin %84’ü coğrafya derslerinde Web 2.0 araçlarını kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Bu durum coğrafya derslerinde Web 2.0 araçlarının yok denecek kadar az kullanıldığını göstermiştir. Sınıflar bazında da coğrafya derslerinde Web 2.0 araçlarının en çok 10. sınıflarda, 9 ve 11’lerde yok denecek kadar az kullanıldığını, 12. sınıflarda hiç kullanılmadığı ortaya çıkmıştır. Web 2.0 araçlarının coğrafya derslerinde en çok Sosyal Bilimler lisesinde kullanıldığı, Mesleki ve Teknik Anadolu lisesinde ise hiç kullanılmadığı tespit edilmiştir. Web 2.0 araçlarına en uygun derslerden biri olan coğrafya dersinde kullanımının az olmasında coğrafya öğretmenlerinin bu araçları derslerde kullanmasını bilmediklerini ya da kullanmadıkları yorumu yapılabilir.

Öğrencilerin %79’nun coğrafya konularının araştırılmasında dijital platformları kullandığı, %21’nin ise kullanmadığı tespit edilmiştir. Coğrafya konularının araştırılmasında en çok kullanılan dijital platformlar WhatsApp (39) ve Google (31) olarak çıkmıştır. Bilgi ve konu araştırma özelliği olmamasına rağmen öğrenciler özellikle ders çalışırken, soru çözümlerinde öğretmenleri ve arkadaşları arasında kurdukları WhatsApp grupları ile bilgi paylaştıklarını ifade ettiler. Arama motorları içinde öğrencilerin en yaygın olarak Google yazması, ilk bilinen arama motoru olması ve kullanıcının fazla olması olarak yorumlanabilir. Bunun yanında birçok dijital platformların (youtube, instagram, telegram, bloglar, arama motorları gibi) öğrenciler tarafından kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca 21 öğrencinin herhangi bir dijital platform kullanmadığı, bu öğrencilerin çoğu erkek olup, Mesleki ve Teknik Anadolu lisesi öğrencileri olarak çıkmıştır. Canlı derslerde en çok kullanılan platform EBA olmasına rağmen bunun cevaplara yansımaması da ayrı bir tartışma konusudur.

Milli Eğitim Bakanlığı’nın eğitim alanındaki en büyük programlarından biri olan EBA, her ders için çeşitli dokümanlarla çok iyi hazırlanmış bir platform olmasına rağmen faydalanan öğrenci oranı beklentinin altında çıkmıştır. Coğrafya dersleri ve çalışmalarında EBA’dan faydalanan öğrencinin oranı %48 olurken faydalanmayanların oranı %52 olarak çıkmıştır. Sınıf seviyelerinde EBA’yı en çok kullanan 10. sınıf, en az kullanan ise 9. sınıflardır. Salgın sürecinde okullarda canlı derslerin EBA üzerinden yapılmasına rağmen 38 öğrencinin EBA hakkında “fikrim yok” demesi dijital platformu anlayamadıklarını, kullanmadıklarını ya da tepkili olduklarını gösteriyor. Genel olarak EBA hakkında öğrencilerin olumlu düşünceleri bulunmakla birlikte erkek

öğrenciler kız öğrencilere oranla EBA hakkında daha çok olumlu görüşler sunmuşlardır. Genel olarak bakıldığında, EBA'nın coğrafya dersleri ve çalışmalarında yeterli düzeyde kullanılmadığı ortaya çıkmıştır.

Öğrencileri dijital yetkinliklerinin gelişimde coğrafya dersinin katkı sağladığını %55'i evet cevabını vererek dijital okuryazarlık becerisinin kazandırılmasında coğrafya dersinin etkili olduğunu ortaya çıkarmıştır. Evet sayısının en fazla olduğu sınıf 11, en az olduğu sınıf 12'dir. Evet cevabı en fazla Mesleki ve Teknik Anadolu lisesi öğrencileri verirken hayır cevabını en fazla Anadolu lisesi ve Fen lisesi öğrencileri vermiştir. Erkek öğrenciler, kız öğrencilere oranla dijital yetkinliklerinin gelişimde coğrafya dersinin katkısının olduğunu düşünmektedir.

Genel olarak eğitimde öğrencilerin yarısı coğrafya dersinin dijital yetkinliğe katkısının olduğunu düşünmektedir. Bu durum öğrencilerin coğrafya dersinde kullanılan yöntem ve tekniklerde dijital araç ve gereçler ile dijital platformları kullanmaya daha çok ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Genel olarak eğitimin devamlılığı ve başarısı için teknolojik araçlar mutlaka derslerde kullanılmalıdır. Bunun yanında araçların kullanım kontrolü mutlaka öğretmenlerde olmalıdır.

Öğrencilerin dijital okuryazarlık becerinin uygulama düzeyleri yukarıda verilen cevaplar doğrultusunda orta düzeyde oldukları, coğrafya derslerinde yeterli düzeyde dijital ders etkinliklerinin kullanılmadığı ortaya çıkmıştır. Bu hususta; coğrafya derslerinde güncel dijital içerikler paylaşılabilir, öğrencilere coğrafya kazanımlarına uygun dijital içerik üretmeleri sağlanabilir. Dijital uygulamalar ile coğrafya dersi cazip hale getirilebilir. Bunun yanında çalışma sonuçlarının, Z kuşağı olarak nitelendirilen öğrencilerin dijital araç ve platformları kullanım durumlarının belirlenmesi bağlamında eğitim çalışmalarına yol göstermesi açısından önemli olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

1. Akkuş, M. (2008). *Coğrafya dersi öğretim programının (2005) öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
2. Bartsch, R. A., and Cobern, K.M. (2003). Effective of PowerPoint presentations in lectures. *Computers and Education*, 41, 77-86.
3. Binkley, M., Erstad, O., Herman, J., Raizen, S., Ripley M., Miller-Ricci, M. and Rumble M. (2012). Defining twenty-first century skills. In P. Griffin, B. McGaw ve E. Care (Eds.), *Assessment and Teaching of 21st Century Skills* (17-66). Dordrecht, Netherlands: Springer.
4. Bishop, M.P. (1992). Computer issues in geography: operating in an integrated environment. *Collegiate Microcomputer*, 10, 148- 154.
5. Bishop, M. P. (1995). Integration of computer technology and interactive learning in geographic education. *Journal of Geography in Higher Education*, 19 (1), 97-110.
6. Crampton, J.W. (1998). Integrating the Web and the geography curriculum: The Bosian virtual fieldtrip.. *Journal of Geography* 98, 155-168.
7. Dede, C. (2010). Comparing Frameworks for 21st Century skills. 21st Century skills http://watertown.k12.ma.us/dept/ed_tech/research/pdf/ChrisDede.pdf adresinden alınmıştır (Erişim Tarihi: 03.06.2021).
8. Demirci, A., Taş, H.İ. ve Özel, A. (2007). Türkiye'de ortaöğretim coğrafya derslerinde teknoloji kullanımı. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 15 (1), 37-54.
9. Elmas, R. ve Geban, Ö. (2012). Web 2.0 tools for 21st century teachers. *International Online Journal of Educational Sciences*, 4 (1), 243-254.
10. Fitzpatrick, C. (1993). Teaching geography with computers, *Journal of Geography*, 94 (2), 156-159.
11. Gilster, P. (1997). *Digital Literacy*, New York: Wiley Computer Pub.
12. Hamutoğlu, N.B., Güngören, Ö.C., Uyanık, G.K. ve Erdoğan, D.G. (2017). Dijital okuryazarlık ölçeği: Türkçe'ye uyarlama çalışması. *Ege Eğitim Dergisi*, 18 (1), 408-429.
13. Joshua, E. S. (2005). PowerPoint's power in the classroom: enhancing student's self-efficacy and attitudes. *Computer & Education*, 45, 203-215.
14. Karabağ, S. ve Şahin, S. (2007). *Editörler kuram ve uygulamada coğrafya eğitimi*. Gazi Kitabevi. Ankara.
15. Karasar, N. (1998). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (8. Basım). Ankara: Nobel Yayın.

16. Kurt, A. A., Orhan, D., Yaman, F., Solak, M. Ş., ve Türkan, F. (2014). Bilgi ve iletişim teknolojileri ışığında Türkiye’de yapılan okuryazarlık çalışmalarındaki eğilim. *Eğitim Teknolojileri Araştırmaları Dergisi*, 5 (2), 1-18.
17. Lemke, K. A., and Ritter, M.E. (2000). JGHE symposium: Virtual geographies and the use of the İnternet for learning and teaching geography in higher education. *Journal of Geography in Higher Education*, 24 (1), 87-91.
18. Millî Eğitim Bakanlığı (2018). *Coğrafya-9, 10, 11, 12*. Ankara: Yazar, Komisyon.
19. Meyers, E. M., Erickson, I. and Small, R. V. (2013). Digital literacy and informal learning environments: an introduction. *Learning, Media and Technology*, 38 (4), 355-367. <https://doi.org/10.1080/17439884.2013.783597>
20. O’Reilly T. (2007). What is Web 2.0: design patterns and business models for the next generation of software. *Communications & Strategies*, 65 (Jan), 17-37.
21. Özdemir, T.B. ve Çebi, A. (2020). Lise öğrencilerinin Web 2.0 teknolojilerini kullanım durumlarının incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21 (1), 1-33.
22. Pala, Ş. M. ve Başbüyük, A. (2020). Ortaokul beşinci sınıf öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 7 (3), 897-921.
23. Ramasundaram, V., Grunwald, S., Mongeot, A., Comerford, N. B., and Bliss, C. M. (2005). Development of an environmental virtual field laboratory. *Computers & Education*, 45, 21-34.
24. Ribble, M. (2011). *Digital citizenship in schools (Second Edition)*. Washington DC: The International Society for Technology in Education (ISTE).
25. Ruthven, K., Nenessy, S., and Deaney, R. (2005). Incorporating İnternet resources into classroom practice: pedagogical perspectives and stragegies of secondary-school subject teachers. *Computer & Education*, 44, 1-34.
26. Sarıbaş, M. ve Meydan, A. (2019). Coğrafya öğretmenlerinin teknoloji okuryazarlıkları üzerine bir araştırma. Artvinli, E (Ed.), *II. Uluslararası Coğrafya Eğitimi Kongresi* içinde (s. 409-420). Yer: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.
27. Seal, K. C. and Przasnyski, Z. H. (2001). Using the world wide web for teaching improvement. *Computers and Education*, 36, 33-40.
28. Sekin, (S) ve Özel, A. (2003). 9. Sınıf (Lise 1) Coğrafya öğretim programlarının incelenmesi ve karşılaştırması. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 7 (1), 45-52.
29. Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). *İçerik analizi ve uygulama örnekleri*. Epsilon Yayınları: İstanbul.
30. Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilir nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 24, 543-559.
31. Ünlü, M. ve Yıldırım, S. (2017). Coğrafya dersi öğretim programına bir coğrafi beceri önerisi: mekânsal düşünme becerisi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 35 (1), 13-20.
32. Yalçın, S. (2019). Nitel veri analizi yaklaşımları: (Strauss ve Corbin (1998)'e göre). Analizin. derinliğine. göre. betimsel. analiz. *İçerik analizi*. <https://acikders.ankara.edu.tr/konu15.1.pdf> (15.08.2021).
33. Yenilmez, K. ve Avcu, T. (2009). Altıncı sınıf öğrencilerinin cebir öğrenme alanındaki başarı düzeyleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10 (2), 37-45.
34. Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık: Ankara.
35. Wentz, E. A., Vender, J. C., and Brewer, C.A. (1999). An evaluation of teaching introductory geomorphology using computer-based tools. *Journal of Geography in Higher Education*, 23 (2), 167- 176.